

Załącznik do Uchwały Nr 1810/15 ZWM
z dnia 29 grudnia 2015 roku

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020

Kraków, grudzień 2015 r.

Opracowanie:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w Krakowie

Departament Polityki Regionalnej

Departament Zarządzania Programami Operacyjnymi

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
1.1.	Subregiony województwa małopolskiego	5
1.2.	SPR jako instrument polityki rozwoju	7
2.	Diagnoza	12
2.1.	Demografia	12
2.2.	Kapitał intelektualny	14
2.3.	Polityka społeczna	18
2.4.	Zdrowie	21
2.5.	Rynek pracy	23
2.6.	Gospodarka	24
2.7.	Transport	27
2.8.	Stan środowiska	29
2.9.	Walory przyrodnicze	34
2.10.	Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego	36
3.	Analiza SWOT subregionów województwa małopolskiego	41
4.	Analiza strategiczna	46
4.1.	Subregion tarnowski	46
4.2.	Małopolska Zachodnia	47
4.3.	Subregion podhalański	48
4.4.	Subregion sądecki	49
4.5.	Krakowski Obszar Metropolitalny	51
5.	Cele i kierunki interwencji	53
6.	System realizacji	59
6.1.	Konferencja subregionalna	59
6.2.	Forum subregionalne	60
6.3.	Ścieżka subregionalna	61
7.	System monitorowania realizacji SPR	62
8.	Indykatywne ramy finansowe SPR	66
9.	Podsumowanie oceny ex-ante	69
10.	Podsumowanie wyników konsultacji społecznych	69
11.	Ocena oddziaływania na środowisko	70

1. Wprowadzenie

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR) jest instrumentem służącym wdrożeniu zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. SPR określa politykę Województwa Małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych. Tym samym SPR stanowi ofertę Samorządu Województwa Małopolskiego dla partnerów z sektora samorządowego, gospodarczego i społecznego mającą na celu uruchomienie oddolnych inicjatyw w celu wykorzystania wewnętrznych potencjałów dla zbudowania specjalizacji poszczególnych subregionów.

Subregionalny Program Rozwoju, wspólnie z zatwierdzonym uchwałą Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (RPO WM) wykazem projektów subregionalnych dla Poddziałania 6.3.1. *Rozwój lokalnych zasobów subregionów – SPR Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WM na lata 2014-2020 (SZOOP RPO WM)*, pełni funkcję **planu działań dla priorytetu inwestycyjnego 8b. Poprawa warunków sprzyjających wzrostowi zatrudnienia poprzez rozwój endogenicznych potencjałów** w rozumieniu zapisów Umowy Partnerstwa (UP).

Zgodnie z zapisami UP, tworzeniu warunków dla powstawania nowych miejsc pracy, między innymi poprzez samozatrudnienie, sprzyjać będą działania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego 8b. W szczególności działania te polegać będą na wykorzystaniu i rozwoju endogenicznych potencjałów obszarów (zidentyfikowanych w programie operacyjnym) wynikających ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych danego terytorium. Dla zapewnienia skuteczności interwencji, wsparcie będzie warunkowane posiadaniem przez jednostkę samorządu terytorialnego planu działań, opartego na strategii danego obszaru, zawierającego spójną zintegrowaną koncepcję jego rozwoju, wskazującego powiązane ze sobą projekty lub typy projektów. Powyższe podejście, oparte m.in. na analizie wpływu potencjałów endogenicznych na rozwój przedsiębiorczości, ma na celu m.in. zwiększenie trwałości istniejących lub nowo utworzonych miejsc pracy.

W myśl powyższych zapisów SPR wspólnie z wykazem projektów subregionalnych dla Poddziałania 6.3.1. SZOOP RPO WM stanowią plan działań dla priorytetu inwestycyjnego 8b. W przypadku poddziałania 6.3.1 podmiotem odpowiedzialnym za przygotowanie planu działań jest Zarząd Województwa Małopolskiego, przy zaangażowaniu forów subregionalnych. Plan będzie przygotowywany na bazie regionalnych dokumentów strategicznych, uwzględniając diagnozę, opis potencjału poszczególnych subregionów oraz listę projektów zgłoszonych przez wnioskodawców, zweryfikowaną pod kątem merytorycznym przez fora subregionalne oraz zatwierdzoną przez IZ RPO WM.

Na realizację projektów w formule subregionalnej wydzielono odrębną alokację w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Stąd ramy finansowe Subregionalnego Programu Rozwoju oraz zakres interwencji zostały wyznaczone przez kształt RPO WM wynegocjowanego z Komisją Europejską.

Interwencja w ramach SPR realizuje politykę opartą na zintegrowanym podejściu terytorialnym, co oznacza:

- ukierunkowanie na **wykorzystanie wewnętrznego potencjału i zasobów terytorialnych**;
- umożliwienie realizacji interwencji ukierunkowanych na generalne wyzwania rozwojowe, a jednocześnie precyzyjnie dostosowanych do **subregionalnych uwarunkowań**.

Na uzasadnienie dla opracowania SPR składają się następujące elementy:

- **zróżnicowanie wewnętrzne województwa,**
- **oddolne podejście do polityki rozwoju regionu,** umożliwiające lepsze wykorzystanie endogenicznego potencjału poszczególnych subregionów,
- **stworzenie warunków stymulujących realizację wspólnych i/lub uzgodnionych projektów,** co jest odpowiedzią na występujący **deficyt współpracy** zarówno w ramach sektora publicznego, jak i we współpracy samorządów z partnerami społecznymi i gospodarczymi.

Deficyt współpracy środowisk lokalnych, widoczny w szczególności w braku chęci do nawiązywania partnerstw przy wykorzystaniu środków pochodzących z polityki spójności w perspektywie 2007-2013 (konkurencja zamiast kooperacji), był jedną z przyczyn, dla których Samorząd Województwa Małopolskiego podjął decyzję o opracowaniu instrumentu w postaci SPR. Program ten ma służyć **wzmacnianiu współpracy, zaangażowania i partnerskiego współdziałania w subregionach,** współdecydowaniu o rozwoju danego obszaru m.in. poprzez przygotowanie wspólnych przedsięwzięć ważnych dla rozwoju danego subregionu. Zaproponowana przez Samorząd Województwa formuła wyczerpuje wszystkie znamiona modelowej współpracy, na które składają się m.in.: koncentracja działań podejmowanych przez partnerów na terytorium uznawanym przez nich za wspólny obszar funkcjonalny, ukierunkowanie na definiowanie i osiąganie wspólnych celów, wspólna realizacja zadań prowadzących do osiągnięcia tychże celów, zaangażowanie szerokiego spektrum partnerów (nie tylko z sektora publicznego) oraz wykorzystanie zasobów (w tym finansowych) z różnych źródeł. Do pozytywnych efektów takiej współpracy należy zaliczyć także rozwiązywanie problemów ponad granicami administracyjnymi, wzmacnianie tożsamości ponadlokalnej oraz zacieśnianie partnerstwa terytorialnego.

SPR jest pierwszym tego typu programem na rzecz rozwoju współpracy terytorialnej w województwie małopolskim, stąd wiele rozwiązań ma charakter pionierski i nowatorski. Dlatego też proces opracowania oraz wdrażania założeń tego dokumentu uznać należy za początek systematycznego i zorganizowanego procesu budowania partnerstwa terytorialnego w Małopolsce.

1.1. Subregiony województwa małopolskiego

Subregiony to obszary funkcjonalne, pełniące podobne lub komplementarne wobec siebie funkcje. Subregiony województwa małopolskiego należą do podstawowych obszarów strategicznej interwencji, służącej optymalnemu wykorzystaniu zróżnicowanych przestrzennie potencjałów, wzmacnianiu czynników decydujących o atrakcyjności lokalizacyjnej, ale również niwelowaniu barier rozwojowych w wymiarze regionalnym.

W Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 (SRWM) dokonano delimitacji **5 subregionów funkcjonalnych:**

- **Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM)** – miasto Kraków oraz powiaty: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki;
- **Subregion tarnowski** – miasto Tarnów oraz powiaty: brzeski, dąbrowski, tarnowski;
- **Subregion sądecki** – miasto Nowy Sącz oraz powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki;
- **Subregion podhalański** – powiaty: nowotarski, suski, tatrzański;
- **Małopolska Zachodnia** – powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki.

Mapa 1. Podział województwa małopolskiego na subregiony funkcjonalne

Źródło: opracowanie własne Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

W związku z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) z **subregionu KOM, zostały wyodrębnione dwa obszary:**

- 1) miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny (**Metropolia Krakowska**) na terenie, którego realizowane będą projekty w formule ZIT. W skład Metropolii Krakowskiej wchodzi następujące gminy: Kraków, Michałowice, Kocmyrzów-Luborzyca, Igołomia-Wawrzeńczyce, Niepołomice, Biskupice, Wieliczka, Świątniki Górne, Mogilany, Skawina, Czernichów, Liszki, Zabierzów, Wielka Wieś oraz Zielonki;
- 2) pozostałe gminy otaczające Metropolię Krakowską tworzą **subregion Krakowski Obszar Metropolitalny**.

Mając na uwadze powyższy podział **zachowana będzie rozłączność finansowania**. Interwencja podejmowana w ramach ZIT oraz subregionów będzie rozłączna, co oznacza, że Metropolia Krakowska nie będzie brała udziału w podziale środków w obszarach dedykowanych subregionom (SPR), natomiast subregiony nie będą uczestniczyć w podziale środków dedykowanych Metropolii Krakowskiej (ZIT).

Pomimo, iż Metropolia Krakowska została wyłączona z interwencji realizowanej przez Samorząd Województwa Małopolskiego z poziomu SPR, w dalszym ciągu stanowi ona niezwykle istotny punkt odniesienia zarówno dla diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej małopolskich subregionów, jak również dla działań rozwojowych podejmowanych na kanwie zapisów SPR. Ze względu na kumulację zasobów rozwojowych, z jaką mamy do czynienia w obrębie Metropolii Krakowskiej, oraz wynikającego z niej znaczenia tego obszaru dla rozwoju całej Małopolski oraz jej subregionów, niezasadne wydaje się projektowanie oraz realizowanie terytorialnie ukierunkowanej polityki rozwoju

w oderwaniu od Krakowa i jego obszaru funkcjonalnego. Dlatego też zapisy SPR w wielu miejscach odwołują się do Metropolii Krakowskiej.

Zasadniczym dokumentem określającym cele i priorytety rozwojowe Metropolii Krakowskiej jest opracowana przez **Stowarzyszenie Metropolia Krakowska (Związek ZIT) Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego**, będąca również instrumentem terytorializacji polityki rozwoju w Małopolsce. Główną ideą Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jest umożliwienie powiązania finansowania z różnych osi priorytetowych i jednego lub kilku programów operacyjnych w sposób umożliwiający dokonywanie interwencji wielowymiarowych i międzysektorowych w drodze odpowiednich rozwiązań w strategiach terytorialnych. Istotna jest realizacja przedsięwzięć łączących działania infrastrukturalne i nieinfrastrukturalne finansowane zarówno z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak i z Europejskiego Funduszu Społecznego. Dlatego też projekty realizowane w formule ZIT mają charakter projektów zintegrowanych.

1.2. SPR jako instrument polityki rozwoju

Subregionalny Program Rozwoju, będący programem rozwoju w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, pełni funkcję dokumentu wykonawczego wobec Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 i komplementarnego wobec Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Wykonawczy charakter SPR dotyczy w szczególności kierunków działań wynikających z Obszaru 4. *Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony* oraz Obszaru 5. *Rozwój miast i terenów wiejskich* Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Niemniej jednak pamiętać należy, że **SPR nie stanowi jedynego instrumentu terytorializacji polityki rozwoju** prowadzonej przez Samorząd Województwa Małopolskiego, przemawiają za tym zarówno:

- 1) umiejscowienie SPR w systemie dokumentów wspierających proces strategicznego zarządzania regionem, oraz
- 2) finansowanie działań wynikających z SPR wyłącznie ze środków RPO WM 2014-2020.

Ad. 1. SPR w systemie dokumentów strategicznych Województwa Małopolskiego

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 wchodzi w skład **pakietu programów strategicznych**, będących najważniejszymi narzędziami zarządzania rozwojem regionu w perspektywie 2020 roku. Pomimo, iż pozostałe programy strategiczne mają charakter sektorowy, określone w nich działania również uwzględniają terytorialny wymiar polityki, wspierając tym samym rozwój małopolskich subregionów. Zakres interwencji w programach adresowanych również do subregionów jest zatem komplementarny wobec kierunków działań określonych w SPR.

Na pakiet dokumentów, które obok SPR, wspierają rozwój małopolskich subregionów składają się programy strategiczne:

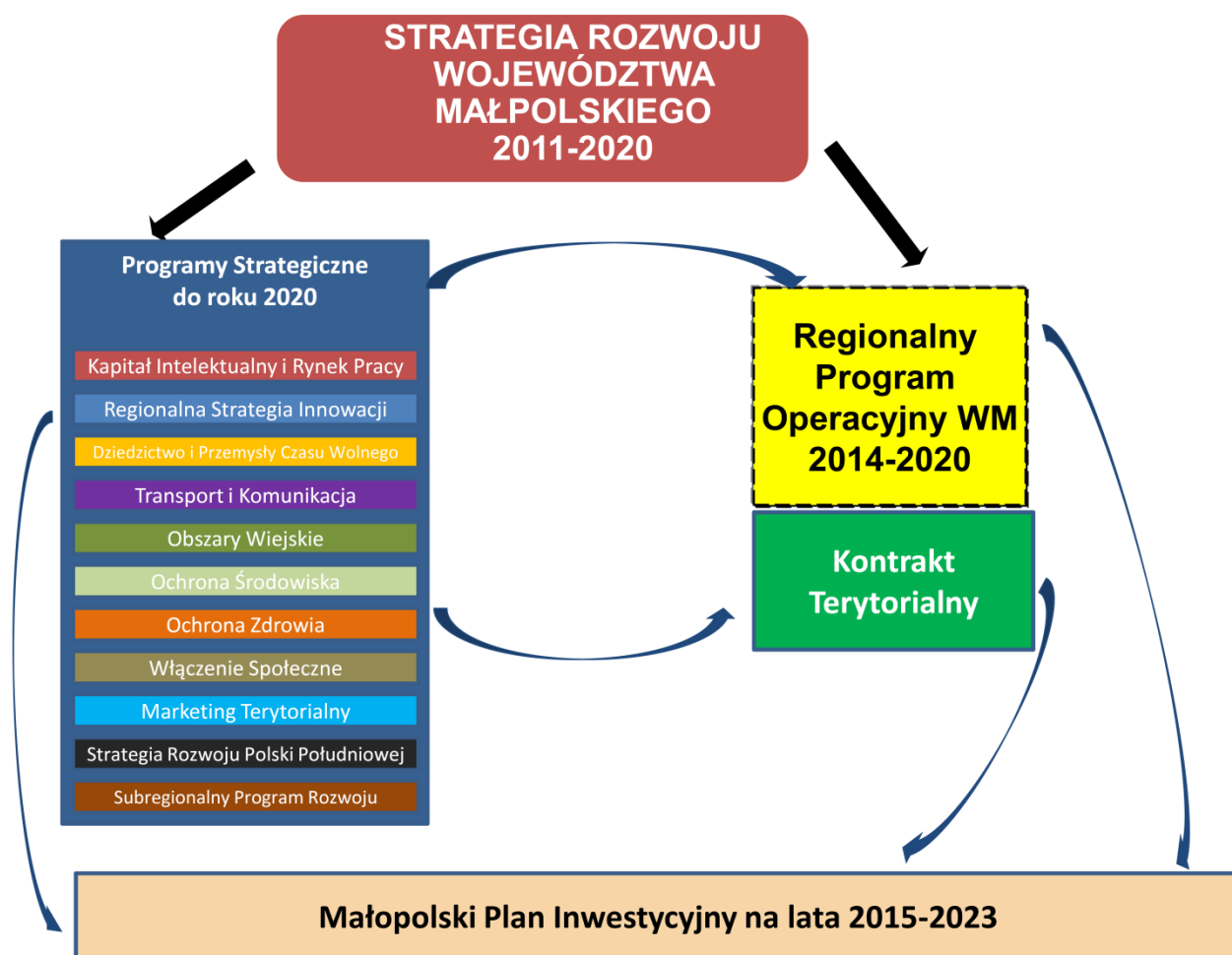
- **Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy** - program strategiczny w dziedzinie rynku pracy i edukacji ukierunkowany na wsparcie efektywnej polityki zatrudnieniowej w Małopolsce.
- **Regionalna Strategia Innowacji** - dokument określający cele i kierunki rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa małopolskiego, które będą realizowane w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Jego głównym celem jest zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki Małopolski poprzez realizację harmonijnej polityki, koncentrującej się na poprawie warunków dla prowadzenia działalności

gospodarczej, innowacyjnej i naukowej, rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz stymulowaniu popytu na innowacje i wzmacnianiu więzi kooperacyjnych między nauką i gospodarką, zwłaszcza w dziedzinach specjalizacji regionalnej.

- **Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego** - którego celem jest wysoka konkurencyjność regionu w oparciu o walory dziedzictwa kulturowego i treści kultury oraz rozwiniętą atrakcyjność turystyczną, a także dzięki stymulowaniu, wspieraniu i modelowaniu postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych.
- **Transport i Komunikacja** - mający na celu zapewnienie wysokiej zewnętrznej i wewnętrznej dostępności transportowej regionu, przy poprawie płynności ruchu, jego bezpieczeństwa oraz sprzyjanie konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej, przy jednoczesnym zmniejszeniu emisji zanieczyszczeń przez poszerzenie stosowania niskoemisyjnych środków transportu.
- **Obszary Wiejskie** - przedstawiający działania na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz koordynujący wsparcie kierowane w ramach poszczególnych polityk obszarów wiejskich, w celu możliwie maksymalnego zintegrowania lokalnych społeczności dla ich realizacji.
- **Ochrona Środowiska** - którego głównym celem jest poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrona zasobów środowiska dla rozwoju regionu.
- **Ochrona Zdrowia** - przyczyniający się do kreowania regionalnej polityki zdrowotnej, mającej na celu zapewnienie opieki medycznej na możliwie najwyższym poziomie, który zagwarantuje poczucie bezpieczeństwa mieszkańcom oraz utrzyma stan ich zdrowia na właściwym poziomie.
- **Włączenie Społeczne** - koncentrujący się na wspieraniu działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej oraz na poprawie bezpieczeństwa społecznego Małopolan poprzez prowadzenie integrującej polityki społecznej.
- **Marketing Terytorialny** - stanowiący wytyczne w zakresie rozwoju marki Małopolska i jej promocji w perspektywie do roku 2020.
- **Współpraca Regionalna:**
 - a) Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 – przewidująca podejmowanie wspólnych działań przez Województwa Małopolskie i Śląskie na rzecz kreowanie Polski Południowej jako silnego i konkurencyjnego obszaru w Europie;
 - b) Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020.

Interwencja realizowana z poziomu SPR ma na celu wykorzystanie specyficznych potencjałów terytorialnych i likwidację barier rozwojowych małopolskich subregionów, w których podejmowane będą działania zapewniające bardziej efektywne wykorzystanie zasobów oraz niwelację deficytów. **Terytorialny wymiar interwencji SPR nie zastępuje podejścia sektorowego (charakterystycznego dla pozostałych programów strategicznych), lecz stanowi jego uzupełnienie.**

Schemat 1. System dokumentów strategicznych Województwa Małopolskiego 2011-2020

Źródło: opracowanie własne Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Ad. 2. Finansowanie SPR

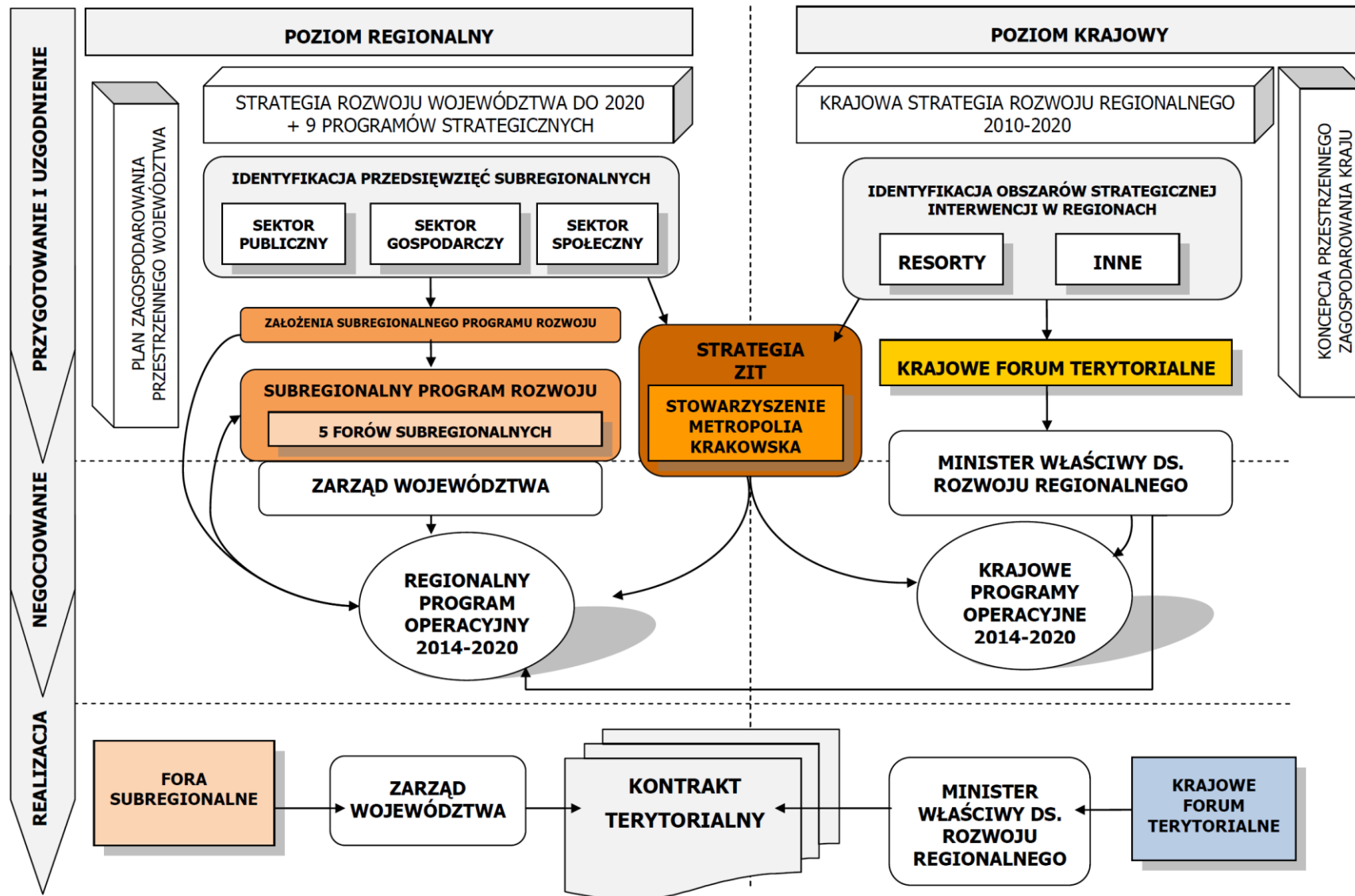
Subregionalny Program Rozwoju jest jednym z trzech instrumentów terytorialnych, poprzez który wdrażany jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Dlatego też zasadniczym źródłem finansowania interwencji opisanej w SPR będą środki pochodzące właśnie z RPO WM. Interwencja opisana w SPR pozwoli zatem na bardziej efektywne osiągnięcie następujących celów szczegółowych RPO WM:

- w ramach **3. osi priorytetowej *Przedsiębiorcza Małopolska***, poprzez wsparcie w zakresie infrastruktury rozwoju gospodarczego, przyczyni się do tworzenia warunków dynamizujących rozwój społeczno-gospodarczy subregionów – **14,6% alokacji dla 3. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**;
- w ramach **4. osi priorytetowej *Regionalna polityka energetyczna***, umożliwi bardziej efektywne podejście do działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji na obszarze subregionów, co zostanie osiągnięte poprzez kompleksową termomodernizację, likwidację źródeł niskiej emisji, rozwój zrównoważonego transportu miejskiego oraz realizację zadań z zakresu sieci ciepłowniczych – **33,3% alokacji dla 4. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**;

- w ramach **5. osi priorytetowej *Ochrona środowiska***, pozwoli nie tylko na bardziej efektywną ochronę środowiska i jego elementów, ale również pozytywnie wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców, co osiągnięte zostanie poprzez ograniczenie ilości odpadów oraz poprawę jakości wód (inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową – **70,3% alokacji dla 5. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**);
- w ramach **6. osi priorytetowej *Dziedzictwo regionalne***, umożliwi kompleksową ochronę, udostępnianie i promocję unikatowego dziedzictwa naturalnego poszczególnych subregionów oraz wykorzystanie ich endogenicznych potencjałów na rzecz zwiększenia zatrudnienia oraz podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej i społeczno-gospodarczej – **35,5% alokacji dla 6. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**;
- w ramach **7. osi priorytetowej *Infrastruktura transportowa***, przyczyni się do usprawnienia połączeń drogowych pomiędzy subregionami oraz do zwiększenia ich wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej (inwestycje w drogi o znaczeniu subregionalnym). Ponadto przyczyni się do stworzenia sprawnego systemu kolejowego, zachęcającego mieszkańców do rezygnacji z korzystania ze środków transportu indywidualnego, na rzecz transportu zbiorowego oraz wspomagającego rozwój gospodarczy subregionów funkcjonalnych – **13,7% alokacji dla 7. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**;
- w ramach **9. osi priorytetowej *Region spójny społecznie***, dzięki wsparciu osób niesamodzielnym i ich opiekunów (z wyłączeniem opieki długoterminowej i teleopieki) oraz usług interwencji kryzysowej, umożliwi skuteczne zwiększenie spójności wewnątrzregionalnej, poprzez zapewnienie mieszkańcom subregionów szerokiego dostępu do usług publicznych – **13,4% alokacji dla 9. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**;
- w ramach **10. osi priorytetowej *Wiedza i kompetencje***, przyczyni się do podniesienia kompetencji mieszkańców, poprzez zwiększenie dostępności oraz poprawy warunków kształcenia od najmłodszych lat (inwestycje w zakresie tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego), a także zawodowego i ustawicznego – **36,6% alokacji dla 10. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**;
- w ramach **12. osi priorytetowej *Infrastruktura społeczna***, dzięki inwestycjom w obiekty infrastruktury ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym oraz zakup specjalistycznych urządzeń medycznych, przyczyni się do zwiększenia spójności społecznej subregionów, poprzez zmniejszenie nierówności w dostępie do usług zdrowotnych – **19,9% alokacji dla 12. osi priorytetowej przeznaczono na realizację przedsięwzięć w formule subregionalnej**.

Mając na uwadze powyższe, uzasadnione staje się stwierdzenie, zgodnie z którym **SPR stanowi zasadniczy instrument realizacji celów SRWM wykorzystujący środki europejskie pochodzące z RPO WM 2014-2020**. Niemniej jednak pamiętać należy, że środki te nie stanowią jedynego i wyłącznego źródła finansowania terytorialnego wymiaru polityki rozwoju. Złożoność i wieloaspektowość terytorialnie ukierunkowanej polityki rozwoju sprawia, że jej efektywne wdrażanie wymaga zaangażowania środków pochodzących z innych źródeł, w tym w szczególności z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego (w tym budżetu województwa małopolskiego), funduszy celowych, jak również środków pozostających w dyspozycji prywatnych inwestorów. Źródła te uruchamiane będą na rzecz realizacji zadań wynikających z programów strategicznych.

Schemat 2. Miejsce Subregionalnego Programu Rozwoju w systemie planowania i realizacji polityki rozwoju na lata 2014-2020

Źródło: opracowanie własne UMWM

2. Diagnoza

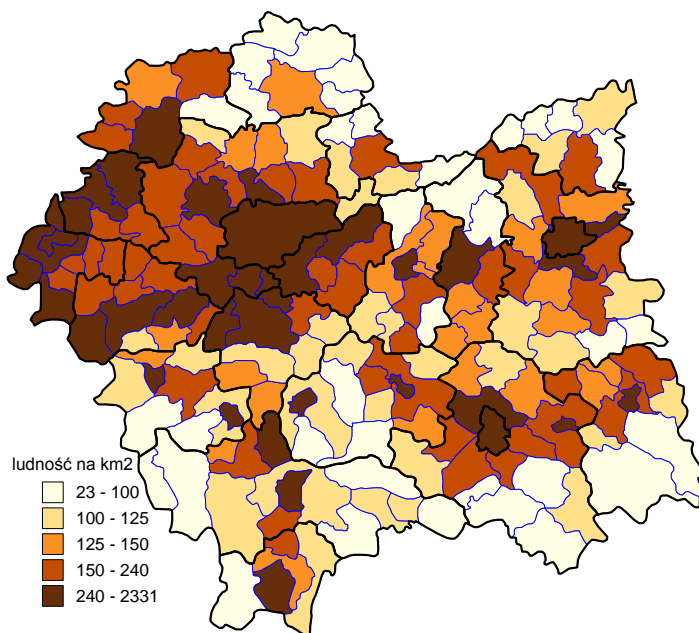
2.1. Demografia

Województwo małopolskie zajmuje 15,2 tys. km², co stanowi 4,8% powierzchni kraju. Największy obszar obejmuje swoim zasięgiem subregion sądecki – 3,5 tys. km², natomiast najmniejszy Małopolska Zachodnia – 2 tys. km².

W Małopolsce pod koniec 2014 roku mieszkało 3,36 mln ludności, co stanowiło 8,75% ogółu ludności w Polsce. Poza obszarem Metropolii Krakowskiej, gdzie zamieszkuje ponad 1 mln osób (30,9% mieszkańców województwa), największym zaludnieniem cechuje się Małopolska Zachodnia (nieco ponad 0,5 mln ludności – 16,5%), najmniej ludności zamieszkuje natomiast subregion podhalański (10,2% mieszkańców).

Małopolska posiada jedną z najwyższych gęstości zaludnienia. Według danych GUS na koniec 2014 roku gęstość zaludnienia w Małopolsce wynosiła 222 osób/km² i jest znacznie wyższa od przeciętnej dla kraju wynoszącej 123 osoby/km². Największa koncentracja ludności występuje w Małopolsce Zachodniej – 272 osoby na km² i znacznie przewyższa gęstość zaludnienia w pozostałych subregionach, w których wynosi odpowiednio: 178 osób/km² w subregionie tarnowskim, 152 osoby/km² w subregionie sądeckim, 140 osób/km² w KOM oraz 130 osób/km² w subregionie podhalańskim.

Mapa 2. Gęstość zaludnienia w Małopolsce w 2014 r.

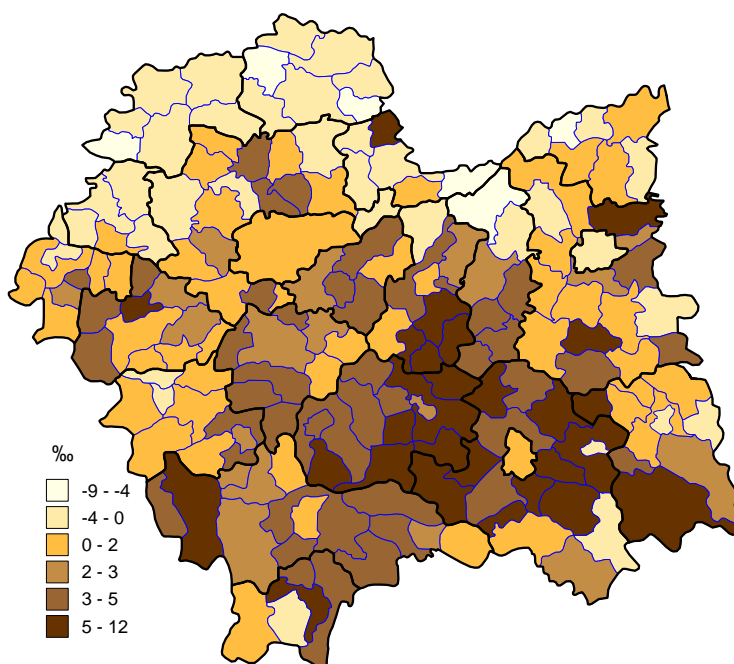
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Mimo tak silnej gęstości zaludnienia wskaźnik urbanizacji w Małopolsce jest znacznie niższy niż ogólnie w kraju. W 2000 roku wynosił on w województwie ok. 51%, natomiast w 2014 roku spadł do ok. 48,6%. Tendencja obniżania się wskaźnika udziału ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności odzwierciedla trend spadku charakterystyczny dla całego kraju; średnia dla kraju w 2014 roku

to 60,3%. Wskaźnik urbanizacji w Małopolsce najwyższe wartości osiąga w powiatach Małopolski Zachodniej: chrzanowskim (62,1%), oświęcimskim (53,5%) i olkuskim (49,0 %).

Pomimo dosyć korzystnej sytuacji demograficznej od połowy lat 90-tych do 2005 roku w województwie widoczny był znaczny spadek przyrostu naturalnego. Od 2006 roku ten niekorzystny trend powoli zaczął się odwracać, by w latach 2008-2010, dzięki wzrostowi liczby urodzeń znacznie się poprawić. Jednak już od 2011 roku ponownie widać tendencję spadkową. W Małopolsce widoczne jest znaczne zróżnicowanie przestrzenne przyrostu naturalnego. Zdecydowanie najniższy, ujemny poziom, występuje w północnej części KOM, tj. przede wszystkim w powiatach miechowskim i proszowickim, a także w Małopolsce Zachodniej w powiatach chrzanowskim i olkuskim. Wysoki przyrost naturalny występuje w południowej części województwa, głównie na terenach wiejskich subregionu sądeckiego (powiat nowosądecki i limanowski).

Mapa 3. Przyrost naturalny w 2014 r. (w ‰)

Źródło: na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Procesem wpływającym wyraźnie na poziom zaludnienia są migracje ludności. Pomimo iż region ogólnie charakteryzuje się wysokim, dodatnim saldem migracji, jego rozmieszczenie przestrzenne jest bardzo nierównomierne. Dodatnie saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występuje jedynie na obszarze Metropolii Krakowskiej (4,2‰) oraz KOM (1,2‰), w subregionie podhalańskim wynosi 0, natomiast pozostałe subregiony cechują wartości ujemne - w 2014 roku w subregionie tarnowskim, sądeckim oraz Małopolsce Zachodniej na poziomie -1,3‰. Ujemne saldo utrzymuje się na obszarach miejskich – z 61 miast jedynie w 16 występowała przewaga napływu ludności. Z dużych miast ludności ubyło w Tarnowie (-5,3‰) oraz w Nowym Sączu (-2,3‰), odpływ ludności obejmował również miasta w północnej, południowej, a także przemysłowe w zachodniej części województwa. Dodatnie saldo migracji występuje natomiast na obszarach wiejskich, przede wszystkim gmin z obszaru Metropolii Krakowskiej okalających Kraków, ale również na terenach podmiejskich Tarnowa oraz Nowego Sącza, a także większości gmin wiejskich będących w sąsiedztwie miast odnotowujących odpływ ludności, szczególnie w zachodniej oraz południowej

części województwa. Powiaty rolnicze Małopolski północnej (miechowski, dąbrowski) oraz obszary górskie (powiat gorlicki, nowosądecki i limanowski) cechują się przewagą odpływu ludności.

Ludność województwa małopolskiego cechuje się nieznacznie młodszą strukturą wieku od średniej kraju oraz, podobnie jak w przypadku pozostałych czynników demograficznych, dużym zróżnicowaniem przestrzennym. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się obszary położone na południu województwa, w subregionie sądeckim, gdzie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosił w 2014 roku ponad 22% (powiat limanowski i nowosądecki). Najmniej ludności w wieku przedprodukcyjnym było natomiast w powiatach Małopolski Zachodniej - 17,9% (chrzanowski, olkuski), a także w Krakowie - 15,7%) i Tarnowie - 16,1%.

Tabela 1. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wiekowych

Jednostka terytorialna	Odsetek ludności w wieku:											
	w wieku przedprodukcyjnym				w wieku produkcyjnym				w wieku poprodukcyjnym			
	2008	2010	2012	2014	2008	2010	2012	2014	2008	2010	2012	2014
Metropolia Krakowska	16,9	16,8	16,8	16,9	65,6	65,0	64,1	63,0	17,6	18,2	19,1	20,1
KOM	21,8	21,2	20,6	20,1	62,6	63,0	63,0	62,7	15,6	15,7	16,4	17,1
subregion tarnowski	21,5	20,7	19,8	19,1	62,7	63,1	63,3	63,2	15,8	16,2	16,8	17,7
subregion sądecki	24,5	23,7	22,9	22,3	61,4	62,0	62,2	62,2	14,1	14,3	14,9	15,5
subregion podhalański	23,1	22,3	21,5	20,7	61,8	62,3	62,6	62,6	15,1	15,3	15,9	16,7
Małopolska Zachodnia	19,3	18,7	18,2	17,9	64,2	64,3	63,8	63,0	16,5	17,0	18,0	19,1
województwo małopolskie	20,4	19,9	19,4	19,0	63,5	63,6	63,4	62,8	16,1	16,5	17,3	18,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

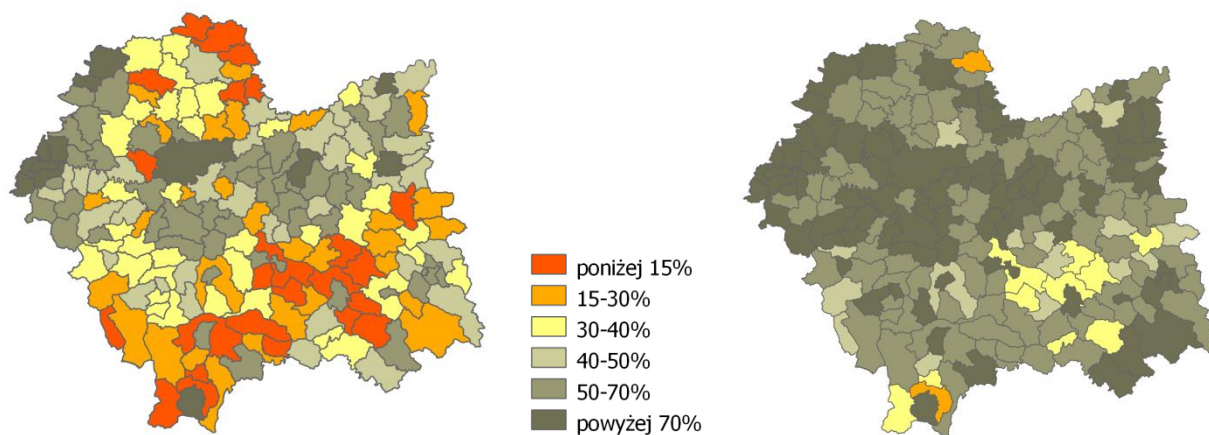
W strukturze ludności w wieku produkcyjnym występuje mniejsze zróżnicowanie – od 64,6% w powiecie dąbrowskim do 61,0% w powiecie miechowskim. Wysoki i wzrastający poziom występuje natomiast w strukturze ludności w wieku poprodukcyjnym, w północnej i zachodniej Małopolsce, w powiatach: miechowskim – 21,8%, chrzanowskim – 20,3%, olkuskim – 20,2% oraz w miastach: Krakowie – 21,6% i Tarnowie – 21,8%.

2.2. Kapitał intelektualny

Udział dzieci wieku 3-5 lat w edukacji przedszkolnej kształtuje się w Małopolsce mniej korzystnie niż w pozostałych regionach kraju. Corocznie odnotowuje się jednak wzrost wskaźnika upowszechniania edukacji przedszkolnej – w 2013 wyniósł on 73,4%, podczas gdy w 2008 roku zaledwie 51,6%. Duże zmiany zaszły przede wszystkim na terenach wiejskich, gdzie poziom edukacji przedszkolnej wzrósł niemal dwukrotnie (z 33,6% do 60,1%). Pomimo pozytywnych zmian wciąż jednak widoczne jest znaczne zróżnicowanie przestrzenne wewnątrz województwa. Zdecydowanie najkorzystniej wskaźnik

kształtuje się w Małopolsce Zachodniej, gdzie osiąga poziom 75,7%, natomiast w subregionie sądeckim i podhalańskim poziom edukacji przedszkolnej jest najniższy, wynoszący zaledwie 62,2%.

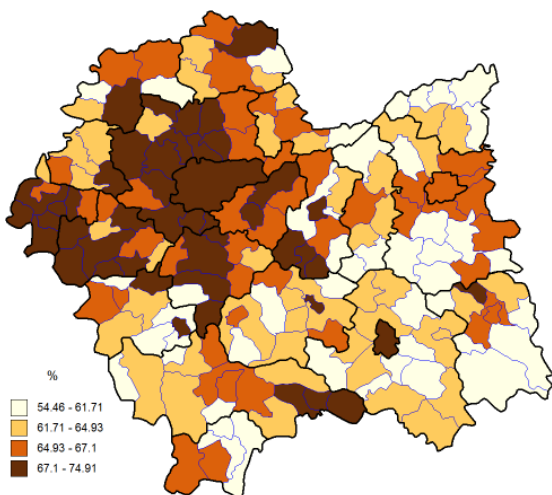
Mapa 4. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2008 i 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

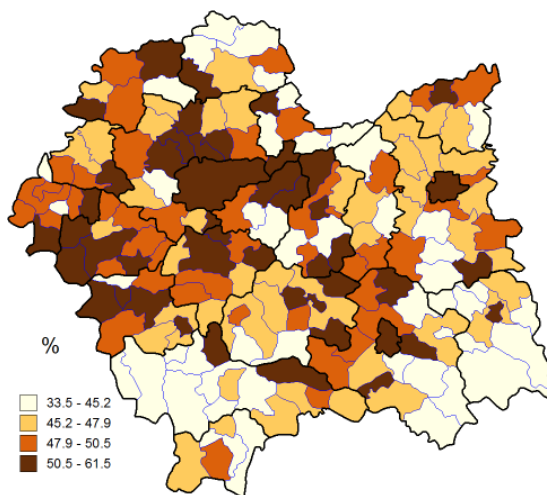
Rozkład przestrzenny wyników uczniów na sprawdzianach kończących kolejne etapy edukacji układa się podobnie jak w przypadku upowszechniania edukacji przedszkolnej – widać, że poza Krakowem odbiegającym znacznie od reszty województwa, gdzie wyniki są zawsze najwyższe, zdecydowanie lepiej egzaminy wypadają w silniej zurbanizowanej Małopolsce Zachodniej, natomiast zdecydowanie gorzej na terenach rolniczych, w subregionach tarnowskim, sądeckim i podhalańskim.

Mapa 5. Średni wynik ze sprawdzianu szkół podstawowych w gminach w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

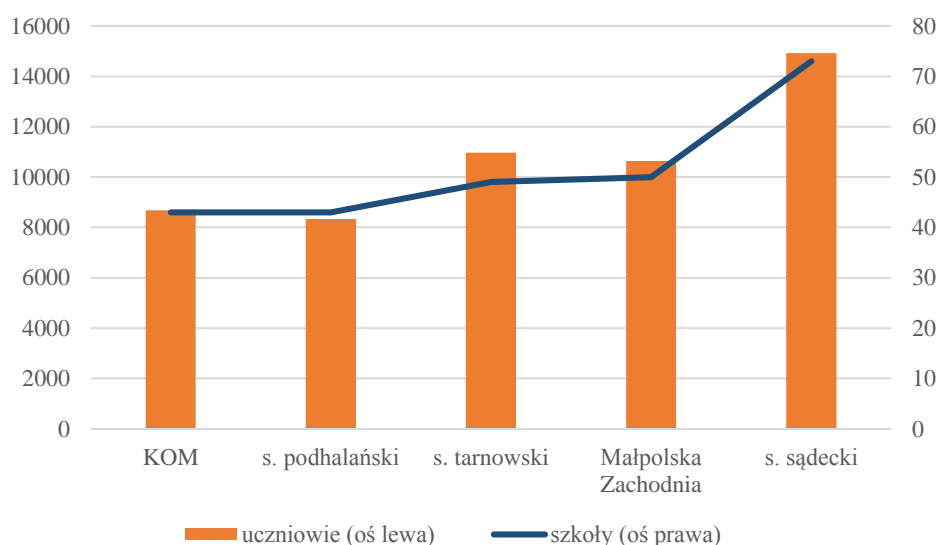
Mapa 6. Wyniki egzaminu gimnazjalnego z matematyki w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

W zakresie edukacji młodzieży coraz większy nacisk kładzie się na odbudowę szkolnictwa zawodowego poprzez dostosowanie go do potrzeb rynku pracy i gospodarki, a także unowocześnienie i promocję tego typu kształcenia. W województwie małopolskim w 2013 roku funkcjonowało 339 szkół zawodowych dla młodzieży, w których kształciło się 71 261 uczniów. Najwięcej tego typu placówek mieści się w największych ośrodkach miejskich: Krakowie, Nowym Sączu oraz Tarnowie. Poza obszarem Metropolii Krakowskiej pod względem kształcenia zawodowego dominuje subregion sądecki, gdzie w 73 szkołach kształci się 14,9 tys. uczniów, natomiast najmniej młodzieży korzysta z tej formy edukacji w subregionie podhalańskim (43 szkoły kształcące 8,3 tys. osób).

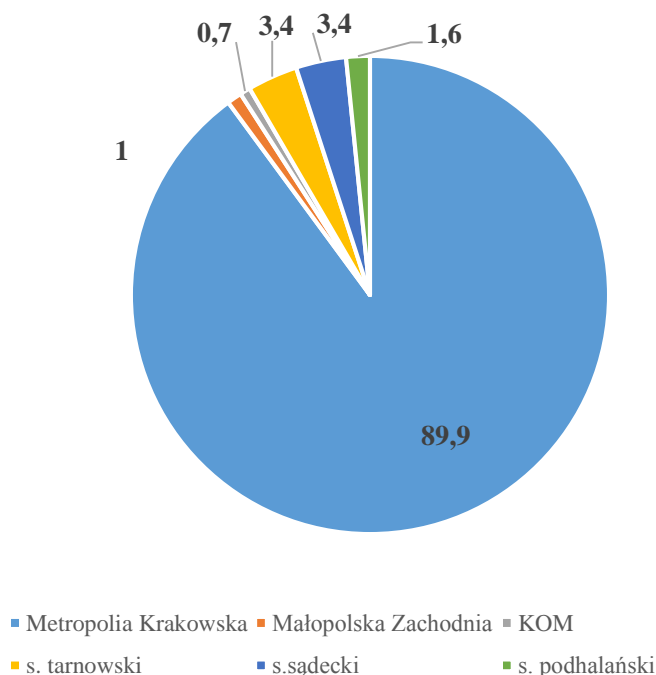
Wykres 1. Szkolnictwo zawodowe młodzieży w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W województwie małopolskim prężnie działającym ośrodkiem akademickim jest Kraków, w którym w 2013 roku funkcjonowało 21 uczelni. Jednak szkoły wyższe funkcjonują także poza stolicą Małopolski – na obszarze KOM działa 1 szkoła wyższa w Bochni, w subregionie podhalańskim – po 1 uczelni w Nowym Targu i Suchej Beskidzkiej, w subregionie tarnowskim – 1 szkoła wyższa w Brzesku oraz 2 w Tarnowie, w subregionie sądeckim – 3 uczelnie w Nowym Sączu oraz w Małopolsce Zachodniej po 1 szkole wyższej w Chrzanowie i Oświęcimiu. Wśród szkół poza Krakowem w subregionach przeważają szkoły niepubliczne, kształcące przede wszystkim w zakresie nauk ekonomicznych, społecznych oraz turystyki. Równolegle jednak rozwija się też kształcenie zawodowe – w Małopolsce znajdują się 4 wyższe szkoły zawodowe – w Tarnowie, Nowym Sączu, Nowym Targu oraz Oświęcimiu, które oferują szeroki zakres kierunków m.in. humanistycznych (filologie, pedagogika), ścisłych i inżynierskich (matematyka, elektronika, mechatronika, architektura, ochrona środowiska), ekonomicznych (ekonomia, zarządzanie) czy zdrowotnych (pielęgniarstwo, ratownictwo medyczne). W 32 szkołach wyższych mających siedzibę na terenie województwa w roku szkolnym 2013/2014 kształciło się 189,2 tys. studentów. Poza Krakowem, w szkołach wyższych kształci się 16,4 tys. osób, tj. 10,4% wszystkich studentów małopolskich uczelni, z czego 11,5 tys. to studenci państwowych wyższych szkół zawodowych. Drugim po stolicy województwa ośrodkiem akademickim pod względem liczby studentów jest Tarnów – 6,5 tys. studentów, a trzecim Nowy Sącz – 6,4 tys. osób.

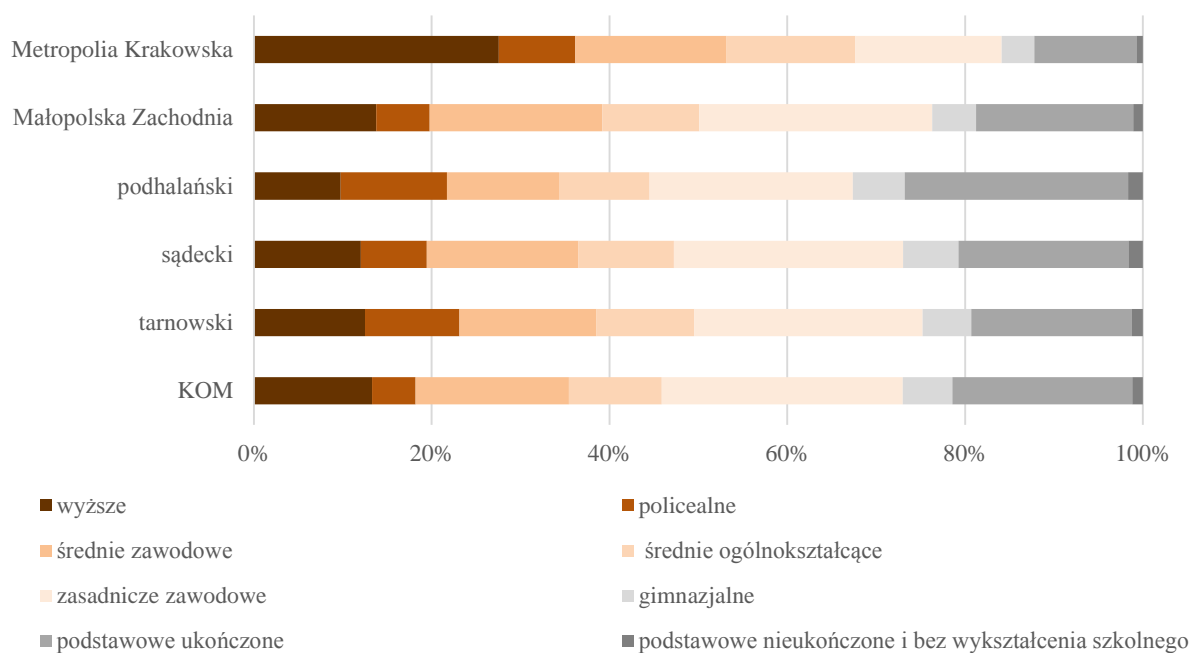
Wykres 2. Struktura studentów szkół wyższych według ośrodków akademickich w subregionach (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji sygnałnej nr 10 Urzędu Statycznego w Krakowie *Szkoły wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2013/2014*

Wyniki z zakresu edukacji znajdują swoje odzwierciedlenie w strukturze wykształcenia ludności. Poza obszarem Metropolii Krakowskiej (27,5%) największy odsetek ludności z wyższym wykształceniem cechuje Małopolskę Zachodnią (13,8%) oraz Krakowski Obszar Metropolitalny (13,3%), najslabiej natomiast wypada pod tym względem subregion podhalański (9,8%). W subregionach tarnowskim i sądeckim wyższe wykształcenie posiada odpowiednio 12% i 12,5% ludności, jednak przede wszystkim są to mieszkańcy dwóch dużych ośrodków miejskich Tarnowa i Nowego Sącza. We wszystkich pięciu subregionach odsetek ludności z wykształceniem wyższym jest niższy niż średnia dla województwa, która głównie za sprawą wysokiego wskaźnika dla Metropolii Krakowskiej (27,5%) wynosi 17,2%. Podobnie sytuacja przedstawia się w zakresie wykształcenia policealnego oraz średniego – najwyższy wskaźnik obejmuje mieszkańców Małopolski Zachodniej, najbardziej zurbanizowanego obszaru województwa, oraz ludność Tarnowa i Nowego Sącza. Największy odsetek mieszkańców z wykształceniem podstawowym oraz bez wykształcenia występuje w subregionie podhalańskim, a także sądeckim oraz KOM.

Wykres 3. Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej

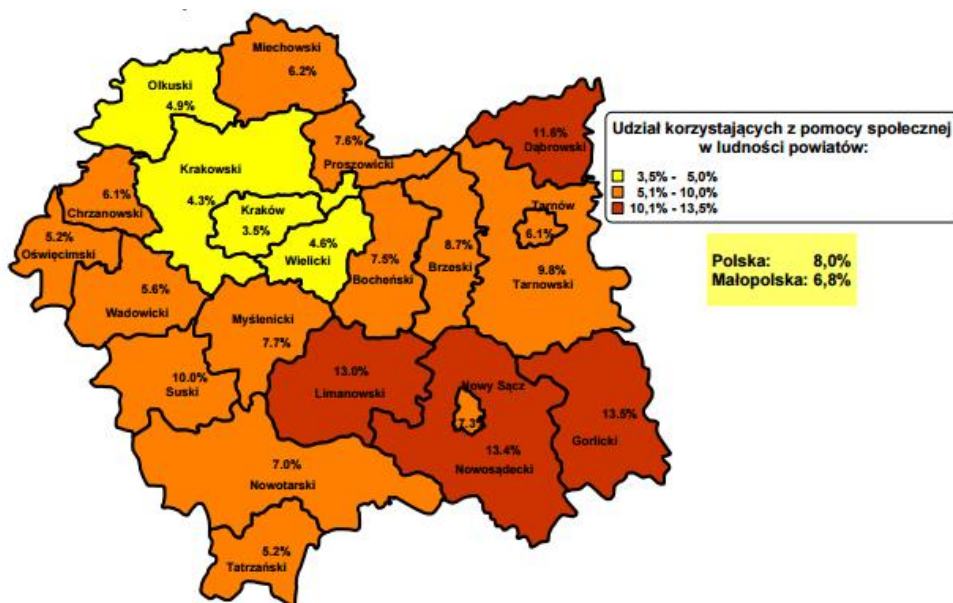
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.3. Polityka społeczna

W Małopolsce w 2014 roku świadczeniami pomocy społecznej objętych zostało 80,2 tys. rodzin, a w nich prawie 230 tys. osób, co stanowi 6,8% mieszkańców regionu.¹ Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w poszczególnych gminach i powiatach jest znacznie zróżnicowany terytorialnie. Poza Krakowem (3,5% ogółu mieszkańców), gdzie sytuacja w tym zakresie jest najkorzystniejsza, niski wskaźnik zanotowały gminy powiatu krakowskiego (4,3%), wielickiego (4,6%) oraz olkuskiego (4,9%). Natomiast najmniej korzystnie wskaźnik przedstawia się w powiatach subregionu sądeckiego: gorlickim 13,5%, limanowskim 13,0% oraz nowosądeckim 13,4% oraz w subregionie tarnowskim powiat dąbrowski (11,6%).

¹ Zgodnie z danymi zawartymi w sprawozdaniu MPiPS-03.

Mapa 7. Udział osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności w Małopolsce w 2014 r. (w %)

Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej)

Ze wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej w Małopolsce skorzystało ponad 49 tys. rodzin z dziećmi. Wśród tych rodzin rodziny 3+ stanowiły ponad jedną trzecią (14,8 tys.). Najwięcej rodzin 3+ w systemie pomocy społecznej to rodziny z trojgiem dzieci (8,2 tys.). Powiatami o najwyższym udziale rodzin 3+ objętych pomocą społeczną w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi objętych pomocą były: nowotarski (53,4%), tarnowski (47,7%), suski (47,5%) i myślenicki (45,4%). Z kolei najniższy udział rodzin 3+ objętych pomocą w liczbie wszystkich rodzin z dziećmi objętych pomocą charakteryzuje miasta Kraków (18,6%) i Tarnów (24,8%) oraz powiaty: chrzanowski (22,6%) i oświęcimski (24,6%).

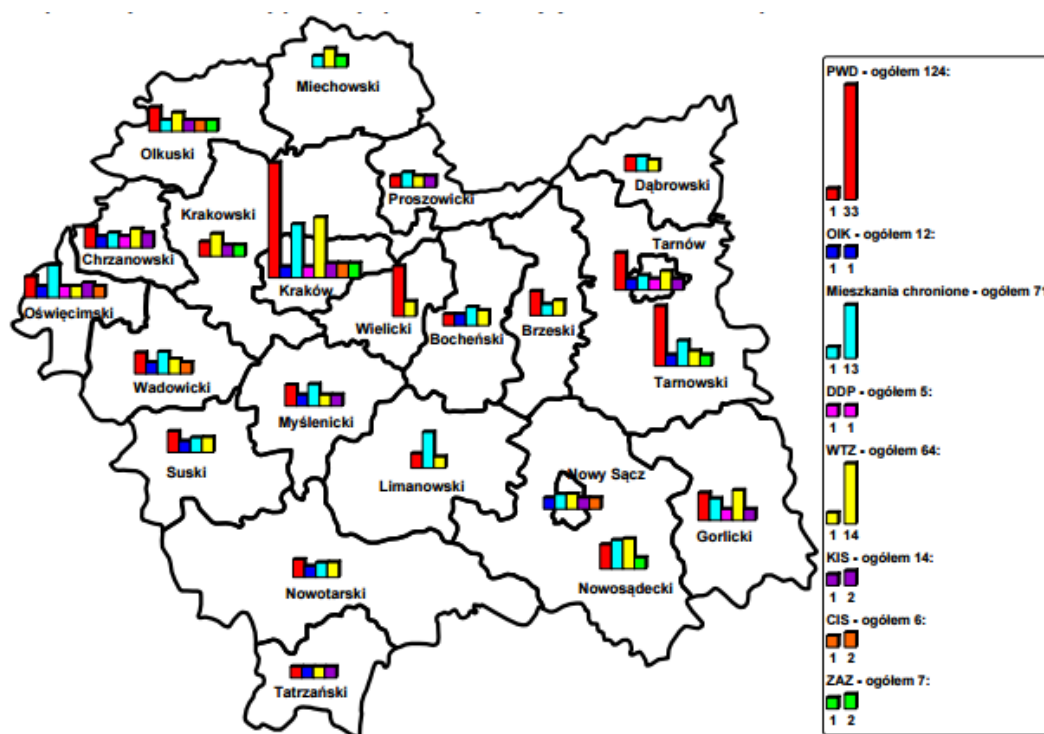
Najwięcej zasobów pomocy społecznej i otoczenia sektora pomocy społecznej oraz największe ich zróżnicowanie obserwowane jest w stolicy regionu, w pozostałych powiatach grodzkich, często też w północno-zachodniej jego części. Na pozostałych terenach Małopolski szeroko rozumiana infrastruktura pomocowa jest słabiej rozbudowana. Oznacza to, że obszarom o kumulacji problemów społecznych towarzyszą relatywnie małe zasoby pomocy społecznej i jej otoczenia, które mogą być wykorzystywane do walki z istniejącymi problemami.

Mieszkańcom w trudnej sytuacji gminy i powiaty udzielają wsparcia m. in. poprzez interwencję kryzysową. W Małopolsce w 2014 roku funkcjonowało 12 ośrodków interwencji kryzysowej – w subregionie podhalańskim 3 ośrodki, po jednym w każdym powiecie, również 3 ośrodki w Małopolsce Zachodniej w powiatach oświęcimskim, chrzanowskim oraz wadowickim, w subregionie tarnowskim w Tarnowie oraz powiecie tarnowskim, natomiast w subregionie sądeckim 1 ośrodek w Nowym Sączu, a w KOM po jednym ośrodku w powiecie bocheńskim i myślenickim. Największe braki w zakresie dostępności do ośrodków interwencji widoczne są więc w północnej części regionu. Poza ośrodkami interwencji osobom w trudnej, kryzysowej sytuacji życiowej pomaga

jednak także szereg innych instytucji rządowych, samorządowych oraz podmiotów i instytucji pozarządowych świadczących usługi w tym zakresie, zlokalizowanych na obszarze wszystkich powiatów.

W związku z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa widoczny jest wzrost liczby mieszkańców regionu w starszym wieku. Województwo małopolskie zamieszkiwało w 2014 roku 501 278 osób powyżej 65 roku życia, co stanowi 14,9% ogólnej liczby ludności Małopolski. Najliczniejszą grupą w tej kategorii osób są osoby w przedziale wiekowym 65-69 lat (31,5%). Najwięcej starszych osób mieszka na obszarze Metropolii Krakowskiej - 16,4% (w samym Krakowie odsetek ten wynosi 17,6%), oraz w Małopolsce Zachodniej – 15,5%. Najmniej osób powyżej 65 lat zamieszkuje subregion sądecki – 12,9%. Uwagę zwraca jednak znaczne zróżnicowanie procentowego udziału w poszczególnych powiatach województwa. Największy odsetek odnotowano w 2014 r. w powiecie miechowskim (18,1%) oraz miastach Krakowie (17,6%) i Tarnowie (17,7%). Najmniejszy z kolei udział seniorów w ogóle populacji jest w powiatach nowosądeckim (11,7%), myślenickim (12,0%) i limanowskim (12,0%). Efektem starzenia się społeczeństwa jest coraz bardziej widoczny zwiększający się popyt na opiekę nad osobami starszymi, któremu nie odpowiada dostateczna podaż dostępności usług opiekuńczych. W 2014 roku w Małopolsce działało zaledwie 5 dziennych domów pomocy, w tym 3 prowadzone przez samorząd terytorialny (w gminie Chrzanów, Oświęcim i Lipinki) oraz 2 ośrodki wsparcia dla osób starszych w Krakowie i Tarnowie, prowadzone przez podmioty niepubliczne na zlecenie miast.

Mapa 8. Wybrane zasoby pomocy społecznej oraz jej otoczenia w Małopolsce w 2014 r.

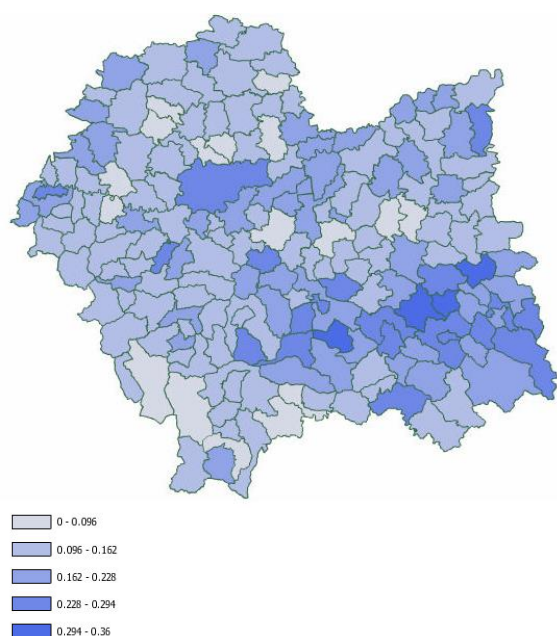

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej).

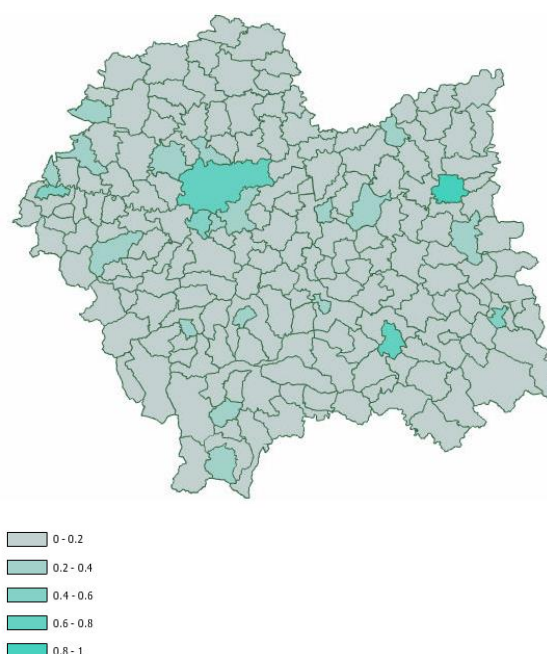
Objaśnienie skrótów: PWD – placówka wsparcia dziennego, OIK – ośrodek interwencji kryzysowej, DDP – dzienny dom pomocy, WTZ – warsztaty terapii zajęciowej, KIS – klub integracji społecznej, CIS – centrum integracji społecznej, ZAZ – zakłady aktywności zawodowej.

W zakresie opieki społecznej syntetyczny najwyższy wskaźnik dostępności usług publicznych występuje w gminach Rzepiennik Strzyżewski i Ciężkowice w subregionie tarnowskim oraz gminach Korzenna, Sękowa, Niedźwiedź, Bobowa, Piwniczna - Zdrój, Łukowica, Grybów i Słopnice w subregionie sądeckim. Natomiast gminy o najwyższych wskaźnikach w zakresie koncentracji infrastruktury usług publicznych w obszarze opieki społecznej to Kraków oraz Mogilany w obszarze Metropolii Krakowskiej, miasta Gorlice, Nowy Sącz i Limanowa w subregionie sądeckim, miasta Oświęcim, Wadowice i Chrzanów w Małopolsce Zachodniej, Zakopane i miasto Jordanów w subregionie podhalańskim oraz w subregionie tarnowskim miasto Tarnów.

Mapa 9. Dostępność usług publicznych w obrzarze polityki społecznej w 2013 r. – wskaźnik syntetyczny*

Mapa 10. Koncentracja infrastruktury usług publicznych w obszarze opieki społecznej w 2013 r. – wskaźnik syntetyczny*

Źródło: <http://www.bir.malopolska.pl/> (dostęp: 19 czerwca 2015 r.)

*Wskaźnik wyliczony zgodnie z metodologią autorską opracowaną przez Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o. w Łodzi na zlecenie Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju w ramach badania "Usługi publiczne – dostępność i koncentracja infrastruktury".

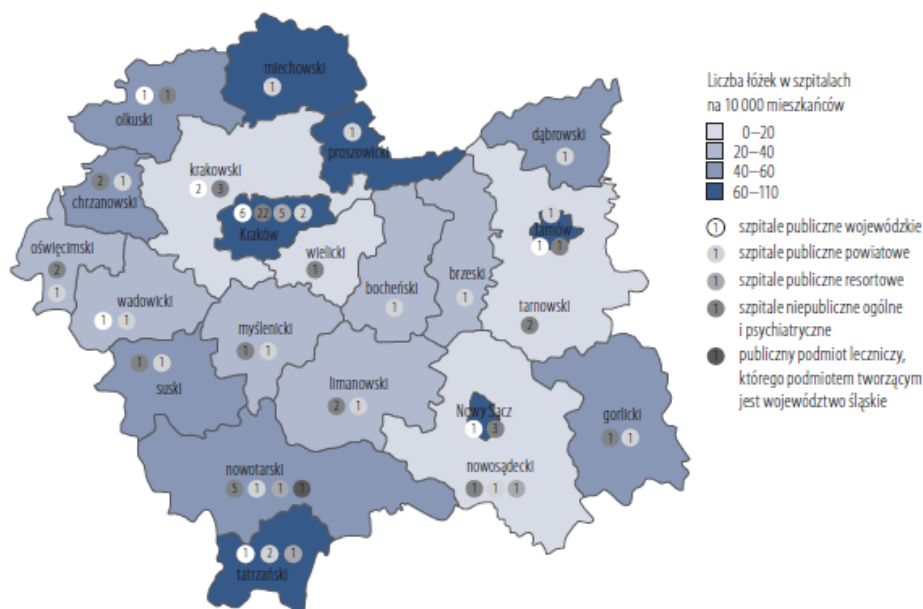
2.4. Zdrowie

Dostępność w Małopolsce usług z zakresu szeroko rozumianej ochrony zdrowia charakteryzuje się stosunkowo równomiernym rozłożeniem na obszarze województwa. Największa dostępność występuje na obszarze Metropolii Krakowskiej ze względu na dominującą rolę Krakowa, dlatego ze względu na koncentrację usług medycznych w stolicy regionu obszar KOM wypada nieco słabiej. Nieco powyżej przeciętnej znajduje się również subregion podhalański, przede wszystkim dzięki zdecydowanie wyróżniającemu się powiatowi tatrzańskiemu. Poza wymienionym Krakowem oraz

powiatem tatrzańskim ogólnie najwyższą dostępnością charakteryzują się przede wszystkim duże ośrodki miejskie jak Tarnów i Nowy Sącz oraz powiaty miechowski, dąbrowski i proszowicki. Natomiast pod względem koncentracji infrastruktury publicznej ochrony zdrowia najlepiej przedstawia się ona, podobnie jak w przypadku dostępności, w dużych miastach takich jak Kraków, Tarnów oraz Nowy Sącz. Wysoki wskaźnik koncentracji zanotowały również powiaty oświęcimski, bocheński i brzeski².

W Małopolsce w ramach stacjonarnej opieki medycznej funkcjonuje 13 szpitali wojewódzkich działających w formie SPZOZ, 19 szpitali powiatowych oraz 8 szpitali resortowych. Ponadto działa również 46 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej funkcjonujących w formie spółek oraz 3 niepubliczne psychiatryczne zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej.

Mapa 11. Rozmieszczenie publicznych i niepublicznych podmiotów leczniczych ogólnych oraz psychiatrycznych na terenie województwa małopolskiego w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie

W szpitalach funkcjonujących w województwie do dyspozycji pacjentów, wg stanu na koniec 2013 roku, pozostawało 15,8 tys. łóżek. Na 10 tys. mieszkańców regionu przypadało 47 łóżek, z czego w układzie subregionalnym najwięcej, bo aż 67,2 na obszarze Metropolii Krakowskiej oraz w subregionie podhalańskim – 58,9, kolejno w Małopolsce Zachodniej – 37,3, w subregionie tarnowskim – 36,9, w subregionie sądeckim – 34,6, najmniej natomiast w KOM – 29,1. W układzie powiatowym najwyższy wskaźnik osiągnął powiat tatrzański (108,0) oraz miasto Tarnów (91,1), a kolejno dopiero pozostałe dwa miasta powiatowe Kraków (89,2) oraz Nowy Sącz (83,4).

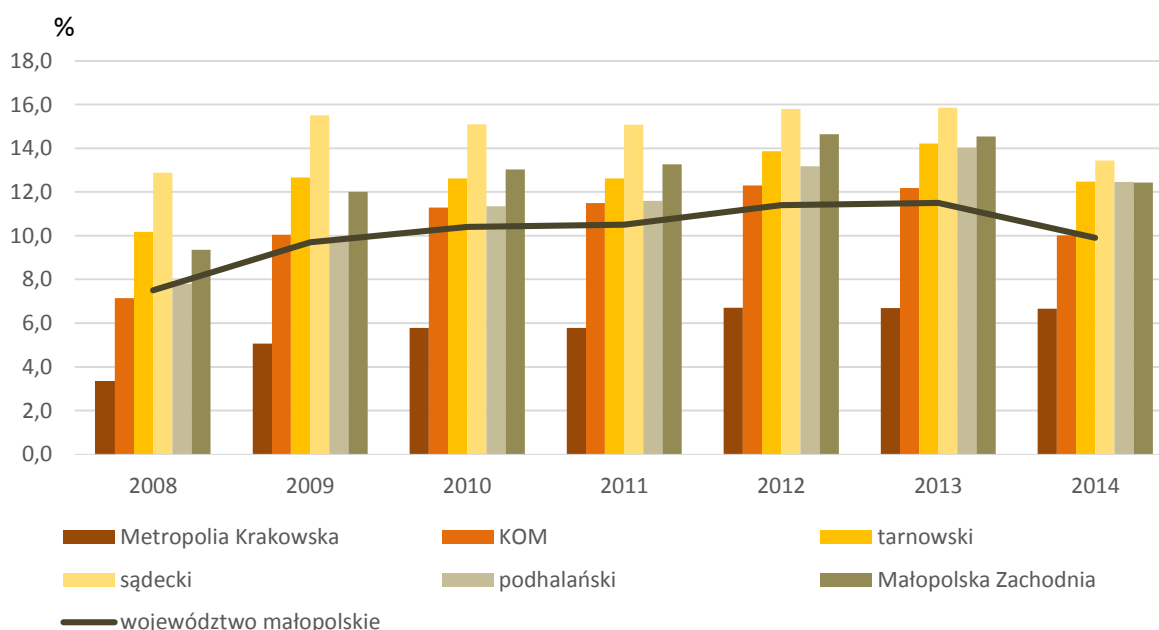
² Dostęp do usług publicznych w Małopolsce. Raport końcowy, Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych dla Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Kraków 2013.

W związku ze szczególnymi uwarunkowaniami geologiczno-klimatycznymi występującymi przede wszystkim w południowej części województwa, w subregionach sądeckim oraz podhalańskim, a także na obszarze Metropolii Krakowskiej, znajdują się uzdrowiska (Krynica Zdrój, Muszyna, Piwniczna, Żegiestów Zdrój, Rabka Zdrój, Szczawnica, Wysowa, Wapienne, Wieliczka, Swoszowice-Kraków). Małopolska dysponuje 49 spośród 292 funkcjonujących w kraju zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, w tym 8 szpitalami uzdrowiskowymi, 36 sanatoriami, 4 przychodniami oraz 1 zakładem przyrodolecznictwa. Na koniec 2013 roku zakłady lecznictwa w Małopolsce dysponowały łącznie 5 778 łózkami, co stanowi 13,2% łącznej liczby łóżek w kraju, z których skorzystało 82,2 tys. kuracjuszy (18,2 tys. w szpitalach uzdrowiskowych oraz 64 tys. w sanatoriach).

2.5. Rynek pracy

Podobnie jak w całym województwie, poziom bezrobocia w ciągu ostatnich kilku lat wzrastał, by od 2014 r. ulec znacznemu obniżeniu w każdym z subregionów, przy czym widoczne jest znaczne zróżnicowanie terytorialne. Wyróżniającym się obszarem jest Metropolia Krakowska, która ze względu na duże zagęszczenie przedsiębiorstw znajdujących się w Krakowie i przylegających do miasta stref ekonomicznych ma najmniejszą stopę bezrobocia (6,7%). Poza obszarem Metropolii Krakowskiej wyraźnie widać wpływ stolicy regionu na okalające powiaty, gdyż w obszarze KOM stopa bezrobocia w 2014 roku, podobnie jak w latach poprzednich, również była na stosunkowo niskim poziomie (10,0%), przede wszystkim za sprawą dobrej sytuacji w powiatach krakowskim, bocheńskim oraz miechowskim. Niską stopą bezrobocia charakteryzują się również Tarnów (9,6%) oraz Nowy Sącz (8,9%). Najwyższy wskaźnik odnotowuje natomiast subregion sądecki (13,4%), w którym znajdują się powiaty cechujące się bardzo wysokim poziomem bezrobocia – powiat limanowski (16,0%) oraz nowosądecki (14,9%). Spośród powiatów, najwyższa wartość wskaźnika (17,1%) wystąpiła w powiecie dąbrowskim w subregionie tarnowskim.

Wykres 4. Stopa bezrobocia rejestrowanego w %

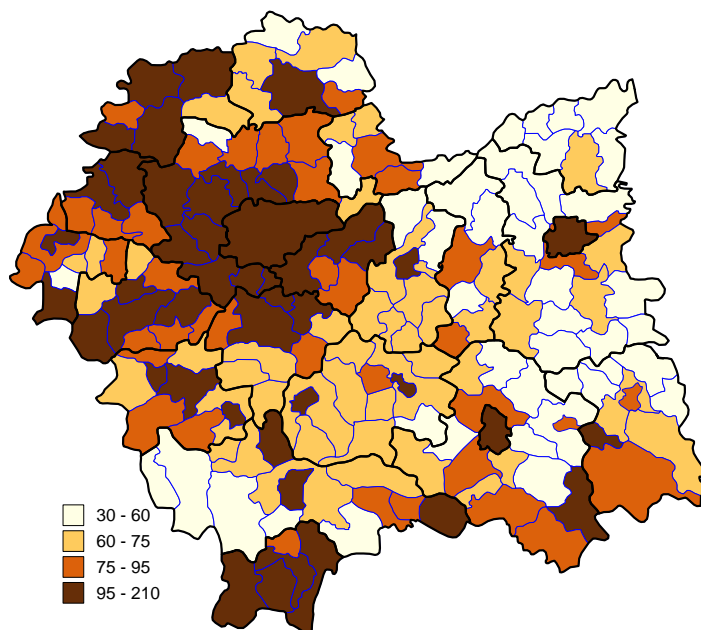

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

2.6. Gospodarka

Średnia liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła w 2014 roku w województwie 106. Niekwestionowanym liderem w zakresie przedsiębiorczości był obszar Metropolii Krakowskiej, w którym wskaźnik wynosił 152, wszystkie pozostałe subregiony plasowały się w tym zakresie poniżej średniej regionalnej. Drugi co do wielkości poziom wskaźnika osiąga Małopolska Zachodnia (97), przede wszystkim za sprawą powiatów olkuskiego i wadowickiego. Znaczną aktywnością gospodarczą wykazuje się też subregion podhalański (96 podmiotów). W tym przypadku wpływ na wielkość wskaźnika ma przede wszystkim aktywność w zakresie obsługi ruchu turystycznego w powiecie tatrzańskim. Powiaty suski oraz nowotarski mają już bowiem większe problemy z pobudzeniem przedsiębiorczości. Kolejno pod względem wielkości wskaźnika przedsiębiorczości lokują się KOM (87) oraz subregion sądecki (78), natomiast na ostatnim miejscu subregion tarnowski (70). Jednocześnie, o ile Nowy Sącz cechuje wysoki poziom przedsiębiorczości (114) nie pobudza on jednak w istotny sposób otoczenia. Podobnie w przypadku Tarnowa (100) – pomimo, iż jest bardziej przedsiębiorczy od otaczających go powiatów cechuje się mniejszą aktywnością gospodarczą niż powiaty Małopolski Zachodniej czy powiat tatrzański.

Mapa 12. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2014 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

W Małopolsce Zachodniej cechującej się największą liczbą zarejestrowanych podmiotów wśród subregionów poza Obszarem Metropolitalnym, liczba podmiotów w poszczególnych przedziałach wg liczby zatrudnienia rozkłada się równomiernie i posiada w każdej z grup największą ilość przedsiębiorstw. Podobnie przedstawia się sytuacja w subregionie sądeckim i tarnowskim. Krakowski Obszar Metropolitalny cechuje natomiast znaczna ilość mikro i małych przedsiębiorstw w stosunku do średnich i dużych.

Tabela 2. Podmioty gospodarki narodowej w województwie małopolskim w 2014 roku

Subregiony	0-9	10-49	50-249	>250
Metropolia Krakowska	150959	5903	1087	216
KOM	36408	1296	219	13
Subregion tarnowski	30729	1390	264	28
Subregion sądecki	39661	1648	315	29
Subregion podhalański	31497	1109	163	14
Małopolska Zachodnia	51607	1817	371	42

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Poza obszarem Metropolii Krakowskiej najwięcej dużych przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 250 osób znajduje się w Małopolsce Zachodniej (42) oraz w subregionie sądeckim (29). Według opublikowanej w kwietniu 2015 roku za rok 2014 „Listy 500” *Rzeczpospolitej* – zestawienia największych przedsiębiorstw w kraju pod względem przychodu ze sprzedaży - z terenu Małopolski znalazło się na niej 35 firm, z tego 25 z obszaru Metropolii Krakowskiej. Spośród 10 przedsiębiorstw spoza Metropolii Krakowskiej najwyżej w zestawieniu uplasowała się Grupa Azoty SA GK z Tarnowa (miejsce 21.).

Tabela 3. Największe przedsiębiorstwa w województwie małopolskim poza obszarem MK w 2014 r.

Pozycja w 2014 r.	Pozycja w 2013 r.	Nazwa przedsiębiorstwa	Przychody ze sprzedaży (w tys. PLN)	Przychody z całokształtu działalności (w tys. PLN)	Wynik finansowy brutto (w tys. PLN)	Nakłady inwestycyjne (w tys. PLN)	Przeciętne zatrudnienie	Subregion
21	21	Grupa Azoty SA GK, Tarnów SG	9 898 476	10 002 664	303 539	572 197	13 957	tarnowski
68	47	Synthos SA GK, Oświęcim SG	4 618 845	4 648 142	427 051	15 177	2 208	Małopolska Zachodnia
96	104	Grupa Maspex, Wadowice	3 262 986	b.d.	b.d.	b.d.	4 978.	Małopolska Zachodnia
112	113	Stalprodukt SA GK, Bochnia SG	2 859 387	2 903 077	66 371	135 011	4 356	KOM
172	200	Grupa Kęty SA GK, Kęty SG	1 835 161	1 852 083	201 859	92 249	b.d.	Małopolska Zachodnia
229	174	Orlen Południe SA Gk, Trzebinia	1 384 210	1 506 170	149 280	13 164	184	Małopolska Zachodnia
235	239	Grupa Fakro, Nowy Sącz	1 300 000	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	sądecki
277	333	Alumetal SA GK, Kęty	1 235 308	1 242 198	59 540	10 778	542	Małopolska Zachodnia
311	365	Newag SA, Nowy Sącz SG	900 611	925 790	99 788	265 507	1 965	sądecki
329		ZGH Bolesław SA, Bukowno	845 990	880 174	47 802	17 378	1 825	Małopolska Zachodnia

Źródło: „Lista 500” *Rzeczpospolitej*

Subregion sądecki charakteryzuje się przewagą przedsiębiorstw zarejestrowanych wg PKD w sekcji A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – na obszarze subregionu działa 28,4% wszystkich przedsiębiorstw zarejestrowanych w tej sekcji w Małopolsce. Krakowski Obszar Metropolitalny skupia znaczną część przedsiębiorstw sekcji O – Administracja publiczna i obrona narodowa... (28,3%), w subregionie podhalańskim najwięcej jest przedsiębiorstw zarejestrowanych w sekcji I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – blisko 46% wszystkich przedsiębiorstw w tej sekcji w Małopolsce, natomiast subregion tarnowski skupia 31,1% przedsiębiorstw województwa zarejestrowanych w sekcji B – górnictwo i wydobywanie. Małopolska Zachodnia to przede wszystkim firmy działające w sekcji C – przetwórstwie przemysłowym (32,4% małopolskich przedsiębiorstw tej branży) oraz w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (31,6% wszystkich firm w tej sekcji).

Istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarczy jest atrakcyjność inwestycyjna. Małopolska w porównaniu z innymi regionami kraju posiada stosunkowo niewiele takich obszarów, zwłaszcza o powierzchni powyżej 50 ha przeznaczonych dla dużych inwestycji przemysłowych. Dostępność terenów inwestycyjnych jest wyraźnie zróżnicowana przestrzennie – najwięcej ulokowanych jest w pasie od zachodu na wschód, przede wszystkim w Małopolsce Zachodniej (zwłaszcza Chrzanów, Oświęcim, Alwernia i Trzebinia) oraz w obszarze KOM. Największe pod względem powierzchni działki zlokalizowane są w subregionie tarnowskim – działki o łącznej powierzchni powyżej 100 ha oferowane są w Tarnowie, Brzesku oraz w gminach Lisia Góra i Szczurowa. W oddaleniu od głównego ciągu komunikacyjnego, wzdłuż którego ulokowane są tereny inwestycyjne stosunkowo dużą aktywność wykazuje Wolbrom oraz gminy z rolniczymi tradycjami powiatu proszowickiego oraz dąbrowskiego. W południowej części województwa, w subregionie sądeckim (Piwniczna-Zdrój, Stary Sącz, Krynica-Zdrój) oraz podhalańskim (Nowy Targ) znajdują się nieliczne oferty inwestycyjne przeznaczone głównie pod usługi sportowo-rekreacyjne, hotelarsko-gastronomiczne oraz lecznictwo uzdrowiskowe.

Mapa 14. Powierzchnia terenów inwestycyjnych w gminach województwa małopolskiego

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie Małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2013

2.7. Transport

Istotnym elementem organizacji przestrzeni, warunkującym poziom i jakość życia, jak również wpływającym na atrakcyjność inwestycyjną, jest dostępność transportowa. Dostępność regionu z zewnątrz uważana jest w przypadku Małopolski za stosunkowo dobrą, głównie dzięki:

- 1) liniom kolejowym E30 oraz C-E30, należącym do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Berlin-Wrocław-Katowice-Kraków-Kijów,
- 2) dwóm głównym szlakom drogowym stanowiącym fragmenty ciągów międzynarodowych: E77 relacji Gdańsk-Warszawa-Kraków-Zvolen-Budapeszt, w ramach którego zlokalizowana jest droga krajowa nr 7 oraz E40, włącznie z przebiegiem autostrady A4, stanowiącej fragment transeuropejskiego korytarza relacji Berlin-Wrocław-Katowice-Kraków-Kijów.

Małopolskę cechuje także dobra dostępność lotnicza dzięki rozwijającemu się portowi lotniczemu Kraków-Balice, który klasyfikuje się na drugim miejscu w kraju pod względem liczby obsługiwanych pasażerów.

Mapa 15. Podstawowy układ komunikacji drogowej i kolejowej w Małopolsce

PODSTAWOWY UKŁAD KOMUNIKACJI DROGOWEJ I KOLEJOWEJ W WOJEWÓDZTWIE

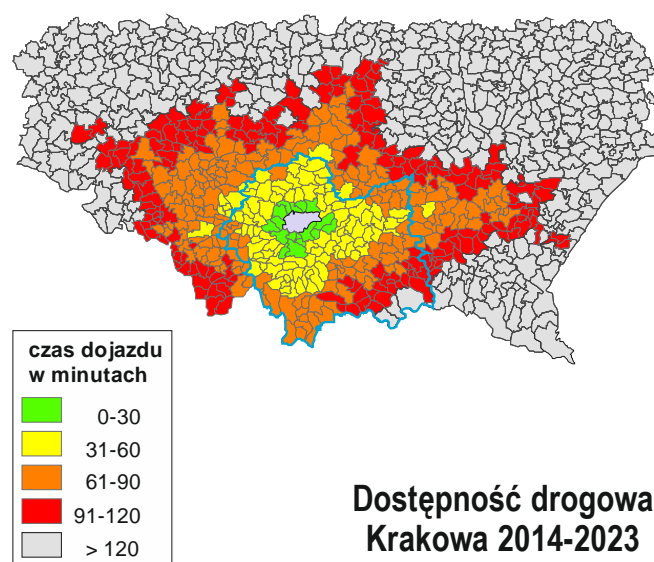
- AUTOSTRADA
- DROGI EKSPRESOWE
- DROGI KRAJOWE
- DROGI WOJEWÓDZKIE
- LINIE KOLEJOWE

Źródło: opracowanie własne UMWM, 2015

Główny układ drogowy tworzą drogi krajowe oraz wojewódzkie, jednak ważnym elementem sieci drogowej są również drogi powiatowe i gminne. Łączna długość dróg w województwie wynosi 28 060 km, z czego drogi powiatowe stanowią 31,05% (8 712 km), a drogi gminne 60,60% (17 005 km).

Innym wymiarem dostępności jest dostępność wewnątrzregionalna, w przypadku województwa małopolskiego znacznie zróżnicowana. Dostępność transportowa województwa rozpatrywana w zakresie dojazdów w obrębie województwa pokazuje, że niemal dwie trzecie mieszkańców regionów (bez Krakowa) zamieszkuje w zasięgu 60 minut dojazdu do stolicy regionu, a w zakresie 120 minut niemal 100%. Najgorzej sytuacja przedstawia się w przypadku obszarów południowo-wschodnich województwa, gdyż w subregionie sądeckim znajduje się jeszcze znaczna ilość gmin w powiatach gorlickim i nowosądeckim, gdzie czas dojazdu sięga blisko dwóch godzin. Na obszarze subregionu znajdują się także jedyne trzy gminy (Muszyna, Krynica i Uście Gorlickie), z których dojazd do Krakowa zajmuje ponad 120 minut. Słabo dostępny z obrębu województwa jest także Oświęcim, do którego dojazd w ciągu 60 minut możliwy jest dla 0,6 mln mieszkańców Małopolski, ale aż dla 2,8 mln mieszkańców województwa śląskiego.

Mapa 16. Dostępność drogowa Krakowa w 2014 roku.

Źródło: Robert Guzik *Dostępność transportowa wybranych miast Małopolski 2014-2023*

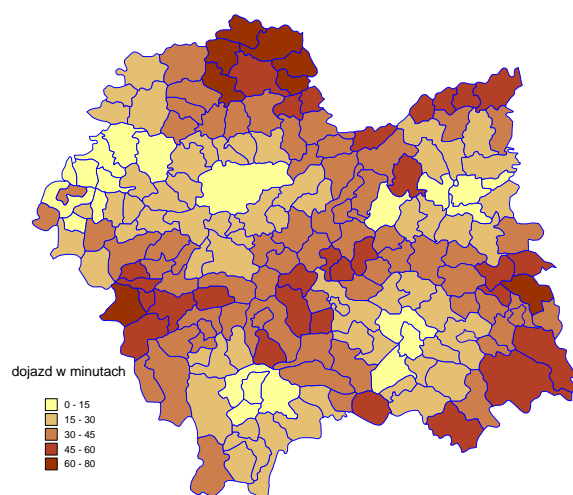
W przypadku dostępności drogowej na poziomie subregionalnym jest ona uwarunkowana usytuowaniem stolicy oraz wielkością subregionów. W Małopolsce ponad 95% mieszkańców mieszka w zasięgu izochrony 60 minut od swojego miasta subregionalnego. Stosunkowo najbliżej do stolicy subregionu mają mieszkańcy subregionów podhalańskiego oraz tarnowskiego, w których blisko 60% ludności mieszka w zasięgu izochrony 30 minut. Najlepszymi wskaźnikami dostępności cechuje się subregion tarnowski, który jako jedyny w województwie, w całości mieści się w obrębie izochrony 60 minut i w którym blisko 60% mieszkańców (bez Tarnowa) zamieszkuje w obrębie izochrony 30 minut. Tak dobre wskaźniki wynikają przede wszystkim ze zwartego charakteru subregionu, koncentracji ludności w bliskim otoczeniu Tarnowa oraz poprawie dojazdów dzięki budowie autostrady A4 oraz modernizacjom i remontom dróg wojewódzkich oraz drogi krajowej nr 4. Sytuacja Małopolski Zachodniej, która charakteryzuje się stosunkowo najslabszą dostępnością jest o tyle

specyficzna, że położone na jej obszarze miasta nie są powiązane ze sobą funkcjonalnie, zaś ich mieszkańcy raczej nie korzystają z funkcji publicznych poza miejscem zamieszkania w takim zakresie, jak w pozostałych subregionach, gdyż nie mają one zasadniczego znaczenia ze względu na ich zaspokojenie na terenie poszczególnych miast.

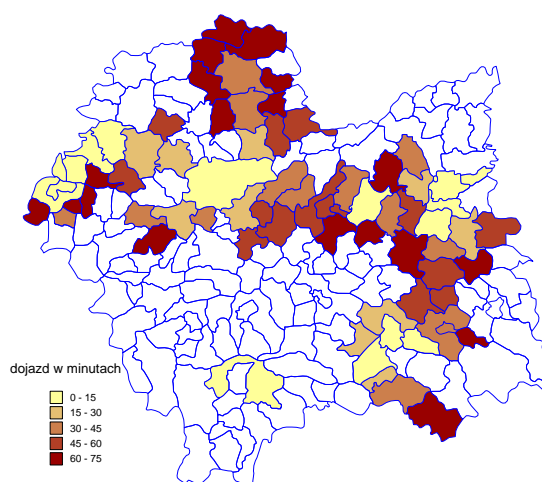
Dostępność kolejowa wypada na obszarze Małopolski słabo, pokazując że ten środek transportu ma obecnie niewielkie znaczenie w zakresie dostępności komunikacyjnej. Obecnie wszystkie miasta wykazują regres w stosunku do lat poprzednich, przede wszystkim w związku z obniżeniem prędkości spowodowanym degradacją i prowadzonymi remontami, ale także wskutek zmniejszającej się liczby połączeń. Obecnie najlepiej dostępnymi miastami są Trzebinia oraz Oświęcim, głównie dzięki bliskości konurbacji katowickiej oraz rewitalizacji połączeń do Katowic i ich obsłudze przez Koleje Śląskie.

W zakresie dostępności kolejowej w ramach subregionów najlepszą posiadają Kraków i Tarnów, do których ponad połowa mieszkańców województwa jest w stanie dojechać w ciągu 60 minut.

Mapa 17. Dostępność drogowa do głównych miast subregionów w 2014 r.

Mapa 18. Dostępność kolejowa do głównych miast subregionów w 2014 r.

Źródło: Robert Guzik *Dostępność transportowa wybranych miast Małopolski 2014-2023*

2.8. Stan środowiska

Jakość powietrza w Małopolsce nie jest zadowalająca i stanowi jeden z głównych czynników pogarszających stan środowiska naturalnego i jakość życia mieszkańców regionu. Do najważniejszych zanieczyszczeń z uwagi na ich ponadnormatywną zawartość w powietrzu należą: metan, tlenki azotu, dwutlenek siarki, pył zawieszony oraz benzo(a)piren. Wielkość stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w województwie należą do najwyższych w kraju, a szczególnie niekorzystna sytuacja występuje w Krakowie. Najistotniejszym źródłem zanieczyszczenia powietrza obok uciążliwych zakładów przemysłowych jest wykorzystywanie paliw stałych do celów grzewczych oraz transport.

Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2013 roku wyniosła 116,2 tys. Mg (wg danych z Wojewódzkiego Banku

Zanieczyszczeń Środowiska – WBZS). W strukturze emisji w 2013 roku dominował metan (37%), dwutlenek siarki (26%), tlenki azotu (18%) oraz tlenek węgla (11%).

W 2013 roku najwięcej zanieczyszczeń przemysłowych wyemitowanych zostało w subregionie Małopolska Zachodnia, głównie w powiecie oświęcimskim (39%) oraz w subregionie tarnowskim – miasto Tarnów (13%). Emisja zanieczyszczeń związana była przede wszystkim z działalnością zakładów: Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze-Silesia” (35%), Tauron Wytwarzanie S.A. – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini (7,7%), a także Zakłady Azotowe w Tarnowie – Mościcach S.A. (11,4%).

W 2013 roku podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały 11 mln Mg dwutlenku węgla, 43,2 tys. Mg metanu, 1,7 tys. Mg podtlenku azotu. Oznacza to łączny potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP)³ w wysokości 12,6 mln Mg, który w stosunku do roku 2012 spadł o 0,5%. Najwięcej gazów cieplarnianych w 2013 roku zostało wyemitowanych na obszarze Krakowa i całego powiatu krakowskiego (45%), następnie w Małopolsce Zachodniej (powiaty chrzanowski i oświęcimski – 22%), oraz w subregionie tarnowskim (m. – Tarnów 14%).

W celu przeciwdziałania niskiej emisji pochodzącej z lokalnych kotłowni węglowych oraz domowych pieców grzewczych, w których spalanie odbywa się w nieefektywny sposób, najczęściej węglem o złej charakterystyce i niskich parametrach grzewczych, Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął 30 września 2013 r. zaktualizowany *Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego*. Program wskazuje działania naprawcze, których celem jest wyeliminowanie przekroczeń poziomów dopuszczalnych oraz docelowych zanieczyszczeń w powietrzu.

W 2014 roku na terenie Małopolski przeprowadzono ponad 8 tys. inwestycji z zakresu ograniczania emisji powierzchniowej. Inwestycje obejmowały likwidację kotłów na paliwo stałe (3 100), termomodernizację (924), zastosowanie odnawialnych źródeł energii (4 041) oraz modernizację sieci ciepłowniczej (27).

Inwestycje w zakresie likwidacji starych, niskoemisyjnych kotłów na paliwo stałe w ramach gminnych programów niskiej emisji (PONE) realizowane były w 2014 roku w Małopolsce na obszarze 36 gmin, z których 28 to gminy wskazane w Programie ochrony powietrza do realizacji działań naprawczych w tym zakresie. Zlikwidowanych zostało 3 100 starych niskosprawnych pieców i kotłów wykorzystujących paliwa stałe. Zastępczym urządzeniem grzewczym stały się przede wszystkim kotły gazowe (68%), podłączenie do sieci ciepłowniczej (23%), ogrzewanie elektryczne (5%) i niskoemisyjne kotły na paliwo stałe (4%). Najwięcej kotłów zlikwidowano w Krakowie (2 611 szt.) oraz w subregionie sądeckim (214 szt.), w tym w Nowym Sączu 100 sztuk oraz Gorlicach 97 sztuk. W Małopolsce Zachodniej dokonano likwidacji 158 sztuk niskoemisyjnych kotłów, w subregionie tarnowskim 77 sztuk, z czego w Tarnów 71 szt., natomiast w subregionie podhalańskim 28 sztuk. Najmniej kotłów zlikwidowano na obszarze KOM - 10 sztuk.

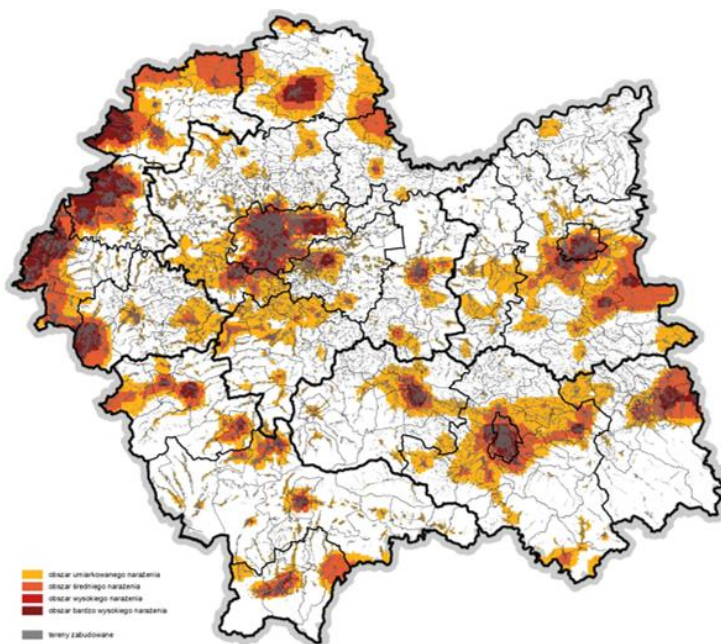
Przeprowadzona w 2014 roku termomodernizacja dotyczyła 289 budynków publicznych oraz 635 budynków mieszkalnych. Pełna termomodernizacja obejmująca docieplenie ścian zewnętrznych,

³ Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) w horyzoncie czasowym 100 lat przyjęty przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, dla metanu 25, dla podtlenku azotu 298, natomiast dla heksafluorku siarki 22 800.

stropów oraz wymianę okien stanowiła zaledwie 12,6% termomodernizowanych obiektów. Najwięcej inwestycji termomodernizacyjnych przeprowadzono w Krakowie (565 budynków), w Małopolsce Zachodniej (105 budynków) oraz w subregionie podhalańskim (76 budynków). Najmniejsza ilość inwestycji termomodernizacyjnych została zrealizowana w subregionie Tarnowski (66 budynków), na obszarze KOM (55 budynków) oraz w subregionie sądeckim (50 budynków).

Zgodnie z przekazanymi sprawozdaniami z 2014 r. 25 gmin z 90 zobowiązanych Programem ochrony powietrza dla województwa małopolskiego do realizacji działań ograniczających emisję powierzchniową, nie zrealizowało żadnych inwestycji w tym zakresie. Poza 5 gminami z obszaru Metropolii Krakowskiej gminami tymi są: w KOM - Bochnia, Dobczyce, Jerzmanowice-Przebinia, Lubień, Proszowice, Skąpa, Sułszowa, w subregionie podhalańskim - Jordanów, Kościelisko, Poronin, Stryszawa, Zembrzyce, w Małopolsce Zachodniej - Lanckorona, Tomice, Wolbrom, Wieprz, w subregionie sądeckim - Grybów, Kamionka Wielka oraz w subregionie tarnowskim - Wojnicz, Wierzchosławice.

Mapa 19. Wskaźnik średniego narażenia ludności na stężenia szkodliwych substancji (pyłu PM10, PM2,5, benzo(a)pirenu, dwutlenku siarki)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego. Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze*

W roku 2013 z terenu województwa małopolskiego zebranych zostało około 702 tys. Mg odpadów komunalnych w tym 520,4 tys. Mg pochodzących z gospodarstw domowych. Pozostałą część odpadów stanowiły odpady pochodzące z handlu, małego biznesu oraz biur i instytucji – 149,9 tys. Mg oraz z usług komunalnych w ilości 31,7 tys. Mg.

Na podstawie raportów gmin składanych do Marszałka Województwa Małopolskiego najwięcej odpadów komunalnych w 2013 roku zostało zebranych w Małopolsce Zachodniej (104,8 tys. Mg), w tym w powiecie oświęcimskim 33,2 tys. Mg. W subregionie tarnowskim i sądeckim zebrano

podobne ilości – odpowiednio 65,2 tys. Mg i 65,4 tys. Mg. Z kolei subregionem o najmniejszej ilości zebranych odpadów komunalnych jest KOM (34,4 tys. Mg).

Od kilku lat można zaobserwować tendencje wzrostu ilości selektywnie zebranych odpadów komunalnych. Niestety ich udział w ogólnej ilości zebranych odpadów pozostaje nadal niski i wynosi ok. 109,6 tys. Mg, co stanowi 15,6 % masy wszystkich zebranych odpadów komunalnych. Zbiórka selektywnych odpadów odbywa się za pomocą punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), których w województwie małopolskim systematycznie przybywa. W 2012 roku na terenie 12 gmin funkcjonowało 15 PSZOK-ów, podczas gdy w 2013 roku już 84 na terenie 72 gmin województwa.

Zmieszane odpady komunalne z terenu województwa w procesie gospodarowania odpadami w 2013 roku zostały poddane następującym procesom:

- mechaniczno-biologiczne przetworzenie (323,53 tys. Mg),
- sortowanie (134,10 tys. Mg),
- składowanie (134,83 tys. Mg).

Na terenie województwa małopolskiego w 2013 roku działały 24 składowiska, na których deponowano odpady.

Powstawanie odpadów przemysłowych wiąże się z funkcjonowaniem poszczególnych branż przemysłu, rzemiosła i usług oraz rolnictwa. Głównym sposobem zagospodarowania odpadów przemysłowych jest ich odzysk. W 2013 roku w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej wytworzono 5,7 mln Mg, z czego do odzysku przekazano 5,5 mln Mg odpadów. Najwięcej odpadów przemysłowych w województwie zostało wytworzonych na terenie Małopolski Zachodniej – prawie 4,2 mln Mg, co stanowi 72,9 % ogółu wytworzonych odpadów przemysłowych. Kolejnym subregionem charakteryzującym się dużą ilością wytworzonych odpadów przemysłowych jest subregion tarnowski - 0,5 mln Mg. Najmniej odpadów przemysłowych powstało w subregionie podhalańskim - 0,3 mln Mg, co stanowi zaledwie 5,2 %.

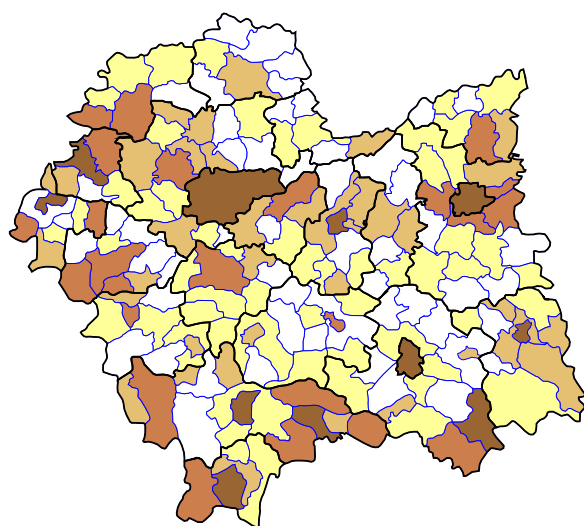
W województwie małopolskim w ciągu ostatnich lat obserwuje się spadek poboru wody zarówno do celów komunalnych, jak i przemysłowych. W 2013 r. spadła ilość wody ujmowanej przez przemysł o 7,2%, przy czym dla wód powierzchniowych spadek wyniósł 7,4%, a z kolei w przypadku wód podziemnych wykazano spadek poboru wody o 7,3%. Zanotowano także spadek poboru wody na cele eksploatacji sieci wodociągowej o 1,8% w stosunku do roku poprzedniego. Najwięcej wody zużywane jest w Małopolsce Zachodniej (87,9 tys. dam³), co stanowi 59% zużycia wody ogółem w województwie. Ma to niewątpliwie związek z działalnością licznych kopalń i zakładów przemysłowych w tym subregionie. Najmniejszy pobór wody (8,6 tys. dam³) ma miejsce w subregionie podhalańskim, co stanowi zaledwie niecałe 6% zużycia wody ogółem w regionie.

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką potrzeby jej mieszkańców, konieczne jest jednak wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W województwie istnieją tereny zagrożone deficytem ilościowym wód podziemnych. Najbardziej narażone na to zjawisko są tereny Małopolski Zachodniej, szczególnie powiaty olkuski, chrzanowski i oświęcimski. Zagrożenie deficytem ilościowym występuje także w KOM (powiaty krakowski i bocheński), subregionie tarnowskim (m. Tarnów, powiaty brzeski i dąbrowski) oraz w subregionie sądeckim, w szczególności w powiatach gorlickim, limanowskim oraz mieście Nowy Sącz. Przyrost sieci wodociągowej w regionie jest z roku na rok coraz wyższy i średnio wynosi 2,1%

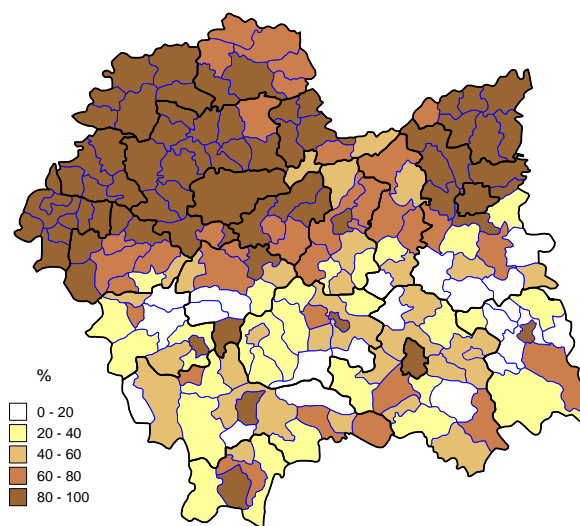
rocznie. W 2013 roku na terenie województwa małopolskiego przybyło 441,9 km wodociągów (długość sieci wyniosła 15 508,4 km). Na terenie regionu 76,4% mieszkańców korzysta z instalacji wodociągowej, przy czym województwo jest znacznie zróżnicowane w tym względzie – północna część Małopolski charakteryzuje się dużym odsetkiem ludności korzystającej z wodociągów, natomiast w południowej części dostęp do sieci jest znacznie mniejszy. Subregionem charakteryzującym się największym dostępem ludności do sieci wodociągowej jest Małopolska Zachodnia, w której aż 91,6% ludności korzysta z instalacji wodociągowej (najlepsza sytuacja w tym subregionie ma miejsce w powiatach: chrzanowskim, olkuskim i oświęcimskim). Ponadto wysoki odsetek korzystających z sieci wodociągowej notuje również powiat krakowski oraz miasto Tarnów (ponad 90%). Dla porównania najgorsza sytuacja występuje w subregionach podhalańskim (49%) oraz sądeckim (52%), zwłaszcza w powiatach suskim (35%) i gorlickim (36%).

W 2013 roku w Małopolsce przybyło 980,5 km sieci kanalizacyjnej (długość kanalizacji wyniosła 12,4 tys. km). Wciąż występują dysproporcje pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, jednak sytuacja ta ulega znacznej poprawie – jeszcze w 2005 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 51,9% ogółu długości sieci kanalizacyjnej, podczas gdy w 2013 roku stanowiły już 64,8%. Na terenie województwa 56% mieszkańców korzysta z instalacji kanalizacyjnej. Najlepsza sytuacja w dostępie do sieci kanalizacyjnej w subregionach występuje w Małopolsce Zachodniej (średnia wartość dla subregionu to 54,2%). Uwagę zwracają również miasta Tarnów (87%) oraz Nowy Sącz (82%), gdzie wskaźniki są najwyższe w województwie. Powiatami, w których notowane są najniższe wartości wskaźnika są powiaty KOM: proszowicki, miechowski i krakowski (z wyłączeniem obszaru Metropolii Krakowskiej) oraz powiat suski, gdzie odsetek ludności podłączonych do sieci kanalizacyjnej oscyluje w granicach 27-28%

Mapa 20. Korzystający z kanalizacji jako % ogółu ludności w 2013 r.

Mapa 21. Korzystający z wodociągów jako % ogółu ludności w 2013 r.

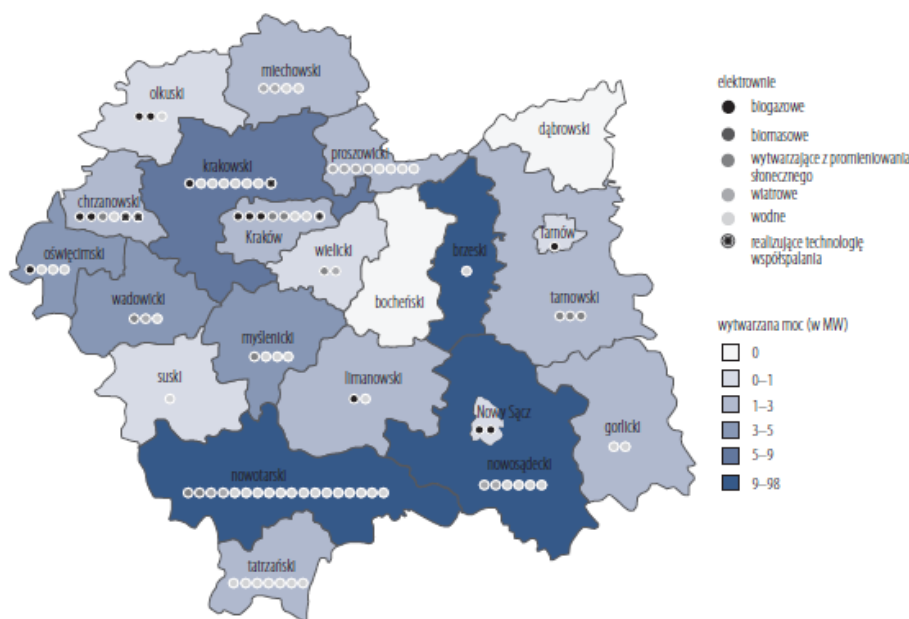

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Wykorzystywanie energii rzek, wiatru promieniowania słonecznego, geotermii lub biomasy jest jednym z istotnych czynników zrównoważonego rozwoju, który niewątpliwie przyniesie wymierne efekty ekologiczno-energetyczne. Małopolska zajmuje 12. pozycję w kraju pod względem produkcji

energii elektrycznej z wykorzystaniem OZE (ok. 200 MW). Najwięcej ilościowo instalacji OZE występuje na terenie Metropolii Krakowskiej. Największy udział w produkcji energii elektrycznej z OZE mają instalacje zlokalizowane w subregionie podhalańskim, głównie w powiecie nowotarskim (elektrownia wodna Niedzica), a także w subregionie sądeckim (elektrownia wodna Rożnów (50 MW) w powiecie nowosądeckim). Subregionem o najmniejszej ilości wytwarzanej energii z OZE jest Małopolska Zachodnia.

Mapa 22. Odnawialne źródła energii w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne UMWM

2.9. Walory przyrodnicze

Małopolskę wyróżnia na tle Polski bogactwo krajobrazowe i przyrodnicze. Region cechuje się znacznym zróżnicowaniem wewnętrznym w zakresie wysokości, form ukształtowania terenu oraz form zagospodarowania. W granicach województwa występują krajobrazy od nizinnych poprzez wyżynne po krajobrazy górskie. Występuje tu największa w kraju rozpiętość wysokości terenu. W regionie zidentyfikowano ponad 70 gmin położonych na terenach górskich i podgórskich, w których co najmniej 50% użytków rolnych leży powyżej 350 m n.p.m.

Walory środowiska przyrodniczego odzwierciedlone są w wysokim udziale obszarów prawnie chronionych. Ochroną objęte jest ponad 52% powierzchni województwa, podczas gdy w kraju średnia wartość wynosi 32%. Największy udział form ochrony przyrody w powierzchni województwa mają obszary chronionego krajobrazu – 37,7%, co odpowiada 573 tys. ha. Najwyższy udział obszarów chronionych w powierzchni terenu występuje w subregionie podhalańskim – 70% (powiaty tatrzański – 92%, nowotarski – 88%) oraz subregionie sądeckim - 55 % (powiat nowosądecki – 81%). Najmniejszy udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni terenu występuje w Małopolsce Zachodniej – 17%.

Największą różnorodnością i bogactwem form ochrony przyrody cechują się subregiony podhalański oraz sądecki, co przesądza o ich wyjątkowej atrakcyjności turystycznej i krajobrazowej. Na tych

terenach położony jest Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 364 tys. ha, który stanowi 63% powierzchni ogólnej obszarów chronionego krajobrazu w województwie. W południowej części województwa zlokalizowane są także parki narodowe: Tatrzański Park Narodowy (będący rezerwatem biosfery UNESCO), Pieniński Park Narodowy, Gorczański Park Narodowy oraz Babiogórski Park Narodowy. Występują tutaj także liczne obszary NATURA 2000, w tym obszary specjalnej ochrony ptaków – największy z nich to Beskid Niski (64,9 tys. ha) oraz Tatry (21 tys. ha), a także specjalne obszary ochrony siedlisk głównie w południowej części subregionu sądeckiego oraz subregionu podhalańskiego na obszarze Tatr.

Mapa 23. Położenie przyrodniczych obszarów i obiektów chronionych

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych RDOŚ w Krakowie, danych WODGiK oraz Opracowania ekofizjograficznego podstawowego do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Duży potencjał przyrodniczy i turystyczny stanowią zbiorniki i ciekły wodne. Tereny pod wodami zajmują w województwie małopolskim około 1,4% jego powierzchni, przy czym wody płynące stanowią ponad 89,4%, a wody stojące prawie 10,6%. Wody stojące to przede wszystkim duże sztuczne zbiorniki, które zlokalizowane są głównie na obszarze Beskidów Zachodnich (subregiony podhalański oraz sądecki). Pełnią one rolę zbiorników retencyjnych lub zaporowych budowanych dla potrzeb elektrowni wodnych. Te ostatnie wykorzystywane są także dla celów rekreacyjnych i stanowią ważny element turystyki krajoznawczej. Do zbiorników wodnych o największym znaczeniu należą: Zbiornik Klimkówka na rzece Ropa a także Jezioro Czchowskie i Rożnowskie zlokalizowane na rzece Dunajec. Zbiorniki te położone są w subregionie sądeckim. W subregionie podhalańskim ważnym elementem rekreacji i turystyki jest Jezioro Czorsztyńskie na rzece Dunajec. W KOM w powiecie myślenickim w dolinie rzeki Raby zlokalizowany jest retencyjny Zbiornik Dobczycki. W Małopolsce Zachodniej na etapie ukończenia budowy jest retencyjny zbiornik Świnna Poręba, zlokalizowany w powiecie wadowickim na rzece Skawa.

W Małopolsce występują także zbiorniki wodne na obszarach dawnych wyrobisk górniczych kopalni skalnych. Zbiorniki te zlokalizowane są na terenie całego województwa, jednak nagromadzenie ich

występuje przede wszystkim na terenach przemysłowych Małopolski Zachodniej oraz subregionu tarnowskiego. Najczęściej zbiorniki pełnią funkcję kąpielisk i stwarzają bardzo dobre warunki do rozwoju funkcji rekreacyjnych oraz turystycznych.

Rzeki województwa małopolskiego charakteryzują się wysokimi zasobami, lecz jednocześnie dość dużą nierównomiernością przepływów. Większość małopolskich rzek uchodzi poprzez Wisłę do Morza Bałtyckiego. Rzeki stanowią ważny element środowiska przyrodniczego, pełnią funkcję rekreacyjną (wędkarstwo, sporty wodne) oraz podnoszą walory krajobrazu. Główną rzeką województwa jest Wisła (najdłuższa rzeka Polski), zaś wśród pozostałych istotnych rzek wymienić należy: Dunajec (biegnący przez subregiony podhalański, sądecki oraz tarnowski), Skawa (subregiony podhalański i Małopolska Zachodnia), Raba (subregion podhalański i KOM) oraz Soła (Małopolska Zachodnia). Rzeki te stanowią prawostronny dopływ Wisły. Największą zlewnią jest zlewnia Dunajca (6 804 km²). Do lewostronnego dopływu Wisły należą m.in. rzeki: Szreniawa o największej powierzchni zlewni (706 km²), Dłubnia, Sanka, Rudawa oraz Prądnik. Rzeki te za wyjątkiem Dłubni i Szreniawy w całości przebiegają przez teren KOM.

W ostatnich latach odnotowano w województwie liczne zjawiska osuwisk, z katastrofalną sytuacją w roku 2010. Osuwiska powodują dużą skalę strat materialnych, społecznych i infrastrukturalnych. Zagrożenie osuwiskami na terenie województwa małopolskiego dotyczy przede wszystkim górskiej części Karpat. Zjawisko to odnotowane jest również na obszarze zapadliska karpackiego i na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Od 2006 roku realizowany jest system Osłony Przeciwosuwiskowej SOPO, którego celem jest rozpoznanie, udokumentowanie i zaznaczenie na mapie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce. Projekt SOPO w województwie małopolskim wg danych na rok 2013 wykonany został w 96 gminach, a w kolejnych 20 jest aktualnie realizowany. Najwięcej zidentyfikowanych obszarów osuwiskowych występuje w subregionie sądeckim (powiat gorlicki i limanowski), a także w subregionie podhalańskim w powiecie suskim. Liczne tereny osuwiskowe zlokalizowane są także w południowej części powiatu tarnowskiego.

2.10. Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego

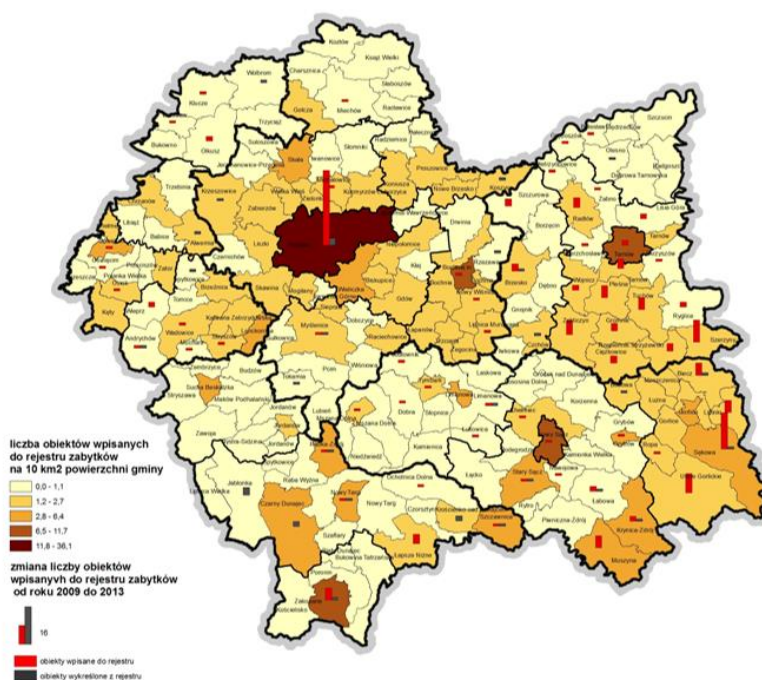
Spośród 14 obiektów z Polski wpisanych na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, aż 6 miejsc lub zespołów obiektów znajduje się w Małopolsce: historyczne centrum Krakowa, Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni, Auschwitz-Birkenau - niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945), Kalwaria Zebrzydowska (zespół architektoniczno-krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy), kościoły drewniane południowej Małopolski (Binarowa, Dębno Podhalańskie, Lipnica Murowana, Sękowa) oraz drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim rejonie Karpat. W Małopolsce znajduje się także 5 zespołów zabytków uznanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii (Kraków – historyczny zespół miasta), Wieliczka – kopalnia soli, Bochnia – kopalnia soli, Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego oraz Raclawice – teren historycznej Bitwy Raclawickiej).

Na koniec 2013 roku spośród 47 400 obiektów wpisanych do małopolskiej wojewódzkiej ewidencji zabytków, do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych wpisanych było 5 079 obiektów. Do wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych wpisanych było 31 479 obiektów⁴.

⁴ Dane Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie.

Nadal widoczne jest skupienie zabytków nieruchomych wpisanych do wojewódzkiego rejestru w Krakowie i okolicach, a także w południowej części regionu – w powiatach: sądeckim i gorlickim (subregion sądecki), nowotarskim (subregion podhalański) oraz tarnowskim (subregion tarnowski). Najmniej zabytków nieruchomych znajduje się na północy województwa: w powiatach: miechowskim (Krakowski Obszar Metropolitalny), dąbrowskim (subregion tarnowski) i chrzanowskim (Małopolska Zachodnia)⁵. Do miast (z wyłączeniem Krakowa) o największej liczbie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, niezależnie od wielkości ośrodka należą: Zakopane (69 zabytki), Nowy Sącz (67 zabytków), Tarnów (66 zabytków), Wieliczka (46 zabytków), Stary Sącz (40 zabytków) i Krynica-Zdrój (40 zabytków). Natomiast do gmin o największej liczbie zabytków należą: Czarny Dunajec (111 zabytków), Sękowa (52 zabytki) i Uście Gorlickie (46 zabytków)⁶.

Mapa 24. Nasycenie obiektami wpisanymi do rejestru zabytków w 2013 r. oraz zmiana liczby obiektów wpisanych do rejestru w latach 2009-2013 w województwie małopolskim.

Źródło: Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego 2014.

Pod względem liczby podmiotów prowadzących działalność kulturalną Małopolska znajduje się w ścisłej krajowej czołówce. Na koniec 2013 roku w ogólnej liczbie 1 637 tych podmiotów największy odsetek stanowiły biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne (58,3%), domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (26,3%), muzea (7,3%), galerie i salony sztuki (4%), kina (3%) oraz teatry i instytucje muzyczne (1,1%). W liczbie tej ujęto państwowe i samorządowe instytucje kultury oraz pozostałe podmioty działające w obszarze kultury, prowadzone przez osoby prawne, osoby fizyczne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej⁷.

⁵ Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014-2017, pkt 2.1.1.3.

⁶ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, Diagnoza uwarunkowań kulturowych dla rozwoju przestrzennego regionu, Instytut Rozwoju Miast 2012.

⁷ *Kultura w województwie małopolskim w 2013 r.*, Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2014

Najwięcej – 246 instytucji (15% ogółu instytucji w województwie) działało w Krakowie. Drugie miejsce pod względem liczby działających instytucji zajmował powiat nowosądecki – 113 instytucji (8,0%), następnie tarnowski – 95 (6,7%) oraz nowotarski – 93 (6,6%)⁸.

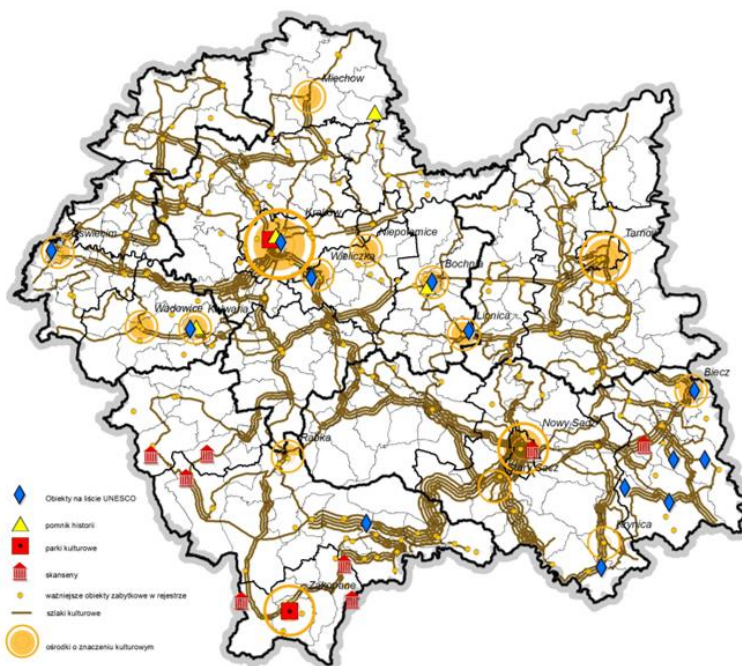
Uczestnictwo w kulturze (szeroko rozumianej) deklaruje 67,1% mieszkańców Małopolski: w Krakowie odsetek ten jest najwyższy i wynosi 75,4%, w KOM (bez Krakowa) oraz w Małopolsce Zachodniej – po 66,4%, w subregionie podhalańskim – 65,1%, w subregionie tarnowskim – 64,4%, w subregionie sądeckim – 63,0%. Najpopularniejszą wskazywaną przez respondentów formą uczestnictwa w kulturze było „wyjście do kina/ teatru/ opery/ filharmonii/ muzeum/ domu kultury”, na drugim miejscu – „zakup lub wypożyczenie prasy/książek”, a na trzecim „korzystanie z kultury przez Internet (słuchanie/ściągnięcie muzyki, oglądanie/ściągnięcie filmów, czytanie prasy, książek, prowadzenie bloga etc.)” oraz „uczestnictwo w imprezach rozrywkowych (imprezy kabaretowe, koncerty muzyki rozrywkowej, festyny etc.)”. Do częstych wskazywanych form uczestnictwa należy również „oglądanie telewizji”. Ponad 40% Małopolan, którzy nie uczestniczą w życiu kulturalnym, stwierdziło, że główną tego przyczyną jest brak czasu oraz brak środków finansowych na cele kulturalne. Odległość od miejsca zamieszkania jest ważna dla co piątego Małopolanina, który nie uczestniczy w kulturze. Co dziesiąty wskazał, że nie odczuwa potrzeby uczestnictwa w kulturze, natomiast 6,6 % badanych wskazało, że nie znajduje oferty dla siebie interesującej.⁹

Małopolska ma dobrze przygotowaną ofertę szlaków tematycznych, na którą składają się m.in.: Małopolska Trasa Światowego Dziedzictwa UNESCO, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Żydów Małopolskich, Szlak Cerkwi Łemkowskich, Szlak Jana Pawła II, Szlak Solny, Szlak Cysterski, Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej, Szlak Orlich Gniazd, Szlak Rzemiosła Tradycyjnego i inne. Do najciekawszych należy Szlak Architektury Drewnianej liczący ok. 1 500 km i obejmujący ponad 250 obiektów – pereł budownictwa drewnianego, w tym osiem obiektów wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (kościółki w Lipnicy Murowanej, Sękowej, Binarowej i Dębnie Podhalańskim oraz cerkwie w Powroźniku, Owczarach, Kwiatoniu i Brunarach Wyżnych).

⁸ *Działalność instytucji kultury w województwie małopolskim w 2013 r.*, Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2014, str. 2.

⁹ *Badanie opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków, marzec 2014, rozdział 4. *Uczestnictwo w kulturze*.

Mapa 25. Powiązania zasobów głównymi szlakami kulturowymi Małopolski

Źródło: *Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego 2014*

W regionie działają najpopularniejsze w Polsce muzea – atrakcje turystyczne: Zamek Królewski na Wawelu, Zabytkowa Kopalnia Soli „Wieliczka” oraz Muzeum Auschwitz-Birkenau. Wiodącym centrum turystyki jest Kraków, będący jednym z liderów turystyki miejskiej w Europie. Obok Krakowa, najchętniej odwiedzanymi atrakcjami turystycznymi regionu są: Tatrzański Park Narodowy (ponad 2 mln gości rocznie), Sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej (ponad 1,5 mln gości), Kopalnia Soli w Wieliczce (1,2 mln gości) oraz Muzeum Auschwitz-Birkenau (1,3 mln gości)¹⁰. Ważnym centrum turystyki miejskiej stało się także Zakopane, które przyciąga turystów bogatą infrastrukturą gastronomiczną, handlową oraz ofertą rozrywkową. Istotny potencjał rozwoju w tym obszarze posiadają takie miasta i miejscowości jak: Tarnów, Nowy i Stary Sącz, Bochnia, Krynica-Zdrój, Kalwaria Zebrzydowska oraz Lipnica Murowana.

Południe regionu, w tym pasma górskie Tatr, Beskidów, Pienin, to popularne obszary dla pieszej turystyki górskiej, wakacji i sportów zimowych – znajduje się tam 300 wyciągów narciarskich, 3 360 km szlaków górskich oraz 2 600 km szlaków rowerowych.

Dzięki wyżynnemu i górskiemu ukształtowaniu terenu Małopolska posiada dobre warunki do rozwoju wszelkich form turystyki aktywnej i kwalifikowanej, jak narciarstwo zjazdowe, alpejskie, biegowe, snowboard, rakiety śnieżne, wspinaczka górska, nordic walking i trekking. Obserwuje się dynamiczny rozwój oferty turystyki kwalifikowanej, z coraz większym akcentem na sporty ekstremalne. Popularne w regionie są także: spływ Dunajcem oraz żeglarstwo (głównie na jeziorach Rożnowskim i Czorszyńskim).

Małopolska to, obok Dolnego Śląska, drugi wiodący region oferty uzdrowiskowej w południowej Polsce, o uznanej tradycji i bogatej historii. Małopolska posiada stosunkowo liczną grupę miejscowości o statusie uzdrowiskowym (9), choć z reguły są to niewielkie miejscowości o słabo rozwiniętej infrastrukturze. Najbardziej znanymi uzdrowiskami regionu są te posiadające wieloletnie

¹⁰ Wg danych na 2013 rok.

tradycje: Krynica-Zdrój, Szczawnica oraz Rabka-Zdrój. Dużym powodzeniem na rynku cieszą się wody mineralne z terenów uzdrowisk Muszyna Zdrój („Muszynianka”), Piwniczna-Zdrój („Piwniczanka”) oraz lecznicze ze Szczawnicy (m.in. „Jan”, „Zuber”). Cechą uzdrowisk w Małopolsce jest ich górski lub podgórski charakter (z wyjątkiem uzdrowiska Kraków-Swoszowice). Turystyka zdrowotna rozwija się z powodzeniem także na obszarze innych gmin o charakterze górskim, w tym między innymi dzięki budowie infrastruktury basenów termalnych oraz odnowy biologicznej (np. Bukowina Tatrzańska, Białka Tatrzańska, Szaflary, Zakopane). Infrastruktura uzdrowiskowa oraz SPA stanowią ważne uzupełnienie oferty dla turystyki sportowej, w tym obozów kondycyjnych, treningowych oraz rehabilitacji sportowej.

3. Analiza SWOT subregionów województwa małopolskiego

Subregion tarnowski		
	Pozytywne	Negatywne
Czynniki wewnętrzne	<p>Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> wysoka koncentracja ludności (duża gęstość zaludnienia) korzystna struktura wykształcenia ludności Tarnów, drugi po Krakowie ośrodek akademicki w regionie tereny przeznaczone pod duże inwestycje przemysłowe dobra dostępność komunikacyjna (autostrada A4) bogaty zasób zabytków nieruchomych sprzyjające warunki dla form turystyki aktywnej i kwalifikowanej (w tym bazującej na potencjale zbiorników wodnych) 	<p>Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> wysokie, ujemne saldo migracji dla Tarnowa, którego wynikiem jest demograficzne kurczenie się miasta niski poziom przedsiębiorczości wysoka emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza duża ilość wytworzonych odpadów przemysłowych niska zasobność zbiorników wód podziemnych niski udział w produkcji energii elektrycznej z OZE
Czynniki zewnętrzne	<p>Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> wzrastające znaczenie odnawialnych źródeł energii wzrost zewnętrznej dostępności transportowej subregionu wzrost mobilności zawodowej mieszkańców wzrastające zainteresowanie ofertą przemysłów czasu wolnego bazującą na endogenicznych zasobach/potencjałach wzrastający popyt na tereny inwestycyjne oraz infrastrukturę dla rozwoju gospodarczego 	<p>Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> brak zmian w systemie szkolnictwa zawodowego wspierających współpracę pracodawców ze szkołami brak istotnych działań mających na celu wsparcie rozwoju stref inwestycyjnych postępująca degradacja stanu jakości środowiska naturalnego (w tym powietrza)

Małopolska Zachodnia

Małopolska Zachodnia		
	Pozytywne	Negatywne
Czynniki wewnętrzne	<p style="text-align: center;">Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> dobrze rozwinięta sieć osadnicza wysoka koncentracja ludności w miastach duża dostępność wychowania przedszkolnego i wysoka jakość edukacji szkolnej wysoki wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców dobra dostępność komunikacyjna do Krakowa oraz do konurbacji górnośląskiej silne powiązania gospodarcze z Europolem górnośląsko-krakowskim silna koncentracja stref aktywności gospodarczej unikalne walory krajobrazowe Jury Krakowsko-Częstochowskiej 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> niski przyrost naturalny utrzymujący się od lat ujemny wskaźnik migracji wysoki udział osób powyżej 65 roku w strukturze ludności wysoki poziom stopy bezrobocia znaczne obszary zdegradowanej powierzchni w wyniku działalności przemysłowej wysoka emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza duża ilość wytworzonych odpadów przemysłowych niski udział w produkcji energii elektrycznej z OZE możliwość wystąpienia deficytu wody oraz ryzyko pogorszenia jakości wód podziemnych w wyniku zaprzestania działalności wydobywczej
Czynniki zewnętrzne	<p style="text-align: center;">Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa wzrastająca mobilność zawodowa mieszkańców wzrastające zainteresowanie ofertą przemysłów czasu wolnego bazującą na endogenicznych zasobach/potencjałach intensyfikacja procesu przekształceń zdegradowanych terenów poprzemysłowych wzrastające zapotrzebowanie na tereny inwestycyjne 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> pogłębianie się niekorzystnych zjawisk demograficznych wzrost zagrożenia wykluczeniem społecznym, szczególnie osób odchodzących z górnictwa postępująca degradacja środowiska naturalnego brak inwestycji w zakresie poprawy dostępności komunikacyjnej i transportowej

Subregion podhalański

	Pozytywne	Negatywne
Czynniki wewnętrzne	<p style="text-align: center;">Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> • wysoki przyrost naturalny i duży odsetek osób młodych • wysoki wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców • dobry stan środowiska naturalnego • największy w województwie udział w produkcji energii elektrycznej z OZE • duża różnorodność i bogactwo form dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w skali kraju • znane i cieszące się dużą popularnością miejscowości uzdrowiskowe • dobra dostępność infrastruktury szpitalnej 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> • mała dostępność wychowania przedszkolnego i niska jakość edukacji szkolnej • niski poziom wykształcenia mieszkańców • niska dostępność komunikacyjna • słabo rozwinięta infrastruktura turystyki aktywnej i kwalifikowanej • zły stan powietrza spowodowany niską emisją zanieczyszczeń • słabo rozwinięta infrastruktura wodociągowa
Czynniki zewnętrzne	<p style="text-align: center;">Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrastające zainteresowanie ofertą przemysłów czasu wolnego bazującą na endogenicznych zasobach/potencjałach • wzrastające znaczenie odnawialnych źródeł energii • zacieśnianie współpracy transgranicznej ze Słowacją w obszarze rynku pracy oraz turystyki w strefie przygranicznej 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> • pogłębiające się różnice w dostępie do edukacji oraz w jakości świadczonych usług edukacyjnych • pogarszająca się jakość powietrza • utrzymująca się niska dostępność komunikacyjna i transportowa będąca skutkiem braku inwestycji

Subregion sądecki		
	Pozytywne	Negatywne
Czynniki wewnętrzne	<p>Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> wysoki przyrost naturalny i duża liczba osób młodych – korzystna struktura wieku ludności Nowy Sącz trzecim ośrodkiem szkolnictwa wyższego (w tym zawodowego) w Małopolsce. wysoki udział w produkcji oraz rozwoju rynku energii elektrycznej z OZE duża różnorodność i bogactwo form ochrony przyrody atrakcyjne przyrodniczo i turystycznie zbiorniki i ciekły wodne znane i cieszące się dużą popularnością miejscowości uzdrowiskowe dobrze rozwinięta infrastruktura dla form turystyki aktywnej i kwalifikowanej bogaty zasób zabytków 	<p>Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> niski poziom uczestnictwa w wychowaniu przedszkolnym oraz niska jakość edukacji szkolnej wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej najwyższa w regionie stopa bezrobocia bardzo niska dostępność komunikacyjna słabo rozwinięta infrastruktura wodociągowa duża liczba zidentyfikowanych osuwisk
Czynniki zewnętrzne	<p>Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> wzrost zewnętrznej dostępności transportowej subregionu wzrastające zainteresowanie ofertą przemysłów czasu wolnego bazującą na endogenicznych zasobach/potencjałach wzrastający popyt na ofertę turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej wzmocnienie współpracy transgranicznej ze Słowacją dla rozwoju rynku pracy oraz turystyki w strefie przygranicznej 	<p>Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> pogłębiające się różnice w dostępie do edukacji oraz w jakości świadczonych usług edukacyjnych niski poziom współpracy pracodawców ze szkołami zawodowymi brak inwestycji w zakresie poprawy dostępności transportowej

Krakowski Obszar Metropolitalny

	Pozytywne	Negatywne
Czynniki wewnętrzne	<p style="text-align: center;">Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobra dostępność komunikacyjna do stolicy regionu • dobra dostępność infrastruktury szpitalnej w północnej części KOM • niska stopa bezrobocia • wysoki wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców • duża koncentracja stref aktywności gospodarczej • znaczny udział w produkcji energii elektrycznej z OZE • dobrze rozwinięta infrastruktura dla uprawiania form turystyki aktywnej i kwalifikowanej 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> • duże zróżnicowanie wewnętrzne subregionu pod względem demograficznym • niski poziom uczestnictwa w wychowaniu przedszkolnym oraz niska jakość edukacji szkolnej w północnej części KOM • braki w infrastrukturze drogowej na północy subregionu • niski wskaźnik osób korzystających z sieci kanalizacyjnej • dysproporcje rozwojowe pomiędzy północną i południową częścią subregionu
Czynniki zewnętrzne	<p style="text-align: center;">Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój współpracy z Metropolią Krakowską • wzrastające zapotrzebowanie na tereny inwestycyjne • wzrastające znaczenie odnawialnych źródeł energii • wzrastające zainteresowanie ofertą przemysłów czasu wolnego bazującą na endogenicznych zasobach/potencjałach 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające inwestycje w zakresie poprawy dostępności komunikacyjnej i transportowej • pogłębianie się dysproporcji w dostępie do usług publicznych oraz rozwoju infrastruktury czasu wolnego • koncentracja podstawowych usług publicznych w Krakowie

4. Analiza strategiczna

4.1. Subregion tarnowski

Subregion tarnowski należy do obszarów o stosunkowo dużej koncentracji ludności przede wszystkim w jego południowej części i znacznie mniejszej w części północnej. Przyrost naturalny i struktura wieku ludności kształtuje się w subregionie tarnowskim na średnim poziomie w porównaniu z innymi obszarami województwa. Na północnych obrzeżach znajdują się jednak gminy o jednym z najniższych w województwie wskaźników przyrostu naturalnego. Gminy te oraz miasto Tarnów cechuje niekorzystna struktura wieku w porównaniu z resztą regionu, gdyż notują one bardzo niski udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz wysoki w wieku poprodukcyjnym. Niepokojącym zjawiskiem jest również w przypadku subregionu, a szczególnie miasta Tarnowa wysokie, ujemne saldo migracji.

W obszarze edukacji wyraźnie widoczna jest dominująca rola Tarnowa. Zarówno w przypadku upowszechniania edukacji przedszkolnej, jak i wyników egzaminów kończących kolejne szczeble edukacji, najwyższe wskaźniki osiąga Tarnów oraz okalające go gminy. Tarnów jest także drugim po Krakowie ośrodkiem akademickim w regionie, kształcącym 6,5 tys. studentów.

Na tle województwa subregion tarnowski niekorzystnie odznacza się najniższym poziomem przedsiębiorczości. Miasto Tarnów wyróżnia się z racji funkcji jaką pełni w regionie dużą przedsiębiorczością, jednak nie pobudza w zasadniczy sposób okalających go gmin. W strukturze podmiotów przeważają większe przedsiębiorstwa, dominującą rolę natomiast odgrywa największy pracodawca w subregionie – Grupa Azoty, zatrudniająca blisko 14 tys. osób. Szansą dla rozwoju subregionu i uniezależnienia się jego gospodarki od największych firm może być rozwój stref aktywności gospodarczej. Największe pod względem powierzchni działki w województwie, o łącznej powierzchni powyżej 100 ha zlokalizowane są właśnie w subregionie: w Tarnowie, Brzesku oraz gminach Lisia Góra oraz Szczurowa.

Dostępność subregionu tarnowskiego uległa znaczącej poprawie dzięki otwarciu autostrady A4, w efekcie czego podwojeniu uległa liczba osób mogących dojechać do Tarnowa w ciągu 2 godzin. Poprawie uległa też dostępność do stolicy regionu – Krakowa oraz dostępność subregionalna Tarnowa – cały subregion jako jedyny w województwie mieści się w izochronie 60 minut, a ponad 60% mieszkańców zamieszkuje w obszarze izochrony 30 minut. Wyniki te należy przypisać (poza dostępnością autostrady A4) również zwartemu charakterowi subregionu, koncentracji ludności wokół Tarnowa oraz wykonanym w ostatnich latach modernizacjom i remontom dróg wojewódzkich oraz modernizacji drogi krajowej nr 4.

Subregion tarnowski to także obszar o cennych walorach przyrodniczych i turystycznych oraz licznych zabytkach kultury materialnej. W oparciu o endogeniczne zasoby subregionu w coraz większym stopniu rozwija się infrastruktura służąca przemysłom czasu wolnego oraz turystyce aktywnej i kwalifikowanej.

KLUCZOWE WYZWANIA ROZWOJOWE	WYBRANE DZIAŁANIA SPR
wykorzystanie potencjału autostrady A4	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
szkolnictwo zawodowe (w tym wyższe) ukierunkowane na potrzeby lokalnej gospodarki	<i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>
rozwój potencjału turystycznego i gospodarczego subregionu (m.in. poprzez tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej)	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i>
pobudzanie funkcji Tarnowa, jako subregionalnego centrum usług publicznych oraz motoru rozwoju	<i>Działanie 2.3. Dostępne oraz wysokiej jakości usługi społeczne i ochrona zdrowia mieszkańców subregionów</i> <i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>

4.2. Małopolska Zachodnia

Specyfiką Małopolski Zachodniej jest dobrze rozwinięta sieć osadnicza oraz bardzo silne zurbanizowanie - trzy powiaty z tego obszaru: chrzanowski, oświęcimski oraz olkuski osiągają najwyższe wskaźniki gęstości zaludnienia w regionie. Cecha ta wynika z funkcjonowania aż trzech silnych ośrodków miejskich – Chrzanowa, Oświęcimia i Olkusza, mających znaczenie ponadlokalne, natomiast wzajemnie słabo powiązanych i ciężących ku Krakowowi i/lub miastom konurbacji górnośląskiej.

Wysoki udział ludności zamieszkującej miasta przekłada się na wysoki poziom edukacji przedszkolnej oraz bardzo dobre wyniki egzaminów na wszystkich kolejnych stopniach edukacji. Negatywnym zjawiskiem demograficznym jest natomiast występujący na obszarze subregionu niski przyrost naturalny i idąca za tym niekorzystna struktura wieku mieszkańców, szczególnie wysoki udział ludności w wieku 65+.

Gospodarka subregionu oparta jest w znacznej mierze na dużych zakładach związanych z przemysłem ciężkim, ale rozwijają się tu także liczne, mniejsze firmy, co świadczy o dużej przedsiębiorczości mieszkańców. Pomimo znacznej aktywności gospodarczej na terenie Małopolski Zachodniej odnotowuje się jednak wysoki wskaźnik stopy bezrobocia. Wyraźnie widoczne są powiązania gospodarcze z sąsiadującym województwem śląskim, szczególnie że usytuowanie powiatów Małopolski Zachodniej w pasie drogowym autostrady A4 sprzyja dobrej dostępności drogowej zarówno w stosunku do stolicy województwa - Krakowa, jak i konurbacji śląskiej. Dobre skomunikowanie pozwala także na koncentrację i rozwój w regionie stref aktywności gospodarczej, które ulokowane są m.in. w Chrzanowie, Oświęcimiu, Alwerni i Trzebini.

Słabą stroną terenów Małopolski Zachodniej jest wynikające z ich przemysłowego charakteru, znaczne zanieczyszczenie środowiska, w tym przede wszystkim zła jakość powietrza, degradacja gruntów i występowanie składowisk odpadów poprzemysłowych. W razie procesu likwidacji kopalń ulokowanych na tym obszarze, dużym problemem może też stać się także brak odpowiedniej ilości i jakości wody pitnej (w szczególności problem ten dotyczy gmin powiatu olkuskiego). Ewentualne zagrożenie likwidacją dużych przedsiębiorstw może mieć również negatywny wpływ na sferę społeczno-gospodarczą, gdyż upadek dużego zakładu pracy może lokalnie prowadzić do znacznego nasilenia bezrobocia i zjawiska wykluczenia społecznego.

Szansą dla subregionu powinny być działania proekologiczne, mające na celu poprawę jakości środowiska naturalnego poprzez rekultywację obszarów poprzemysłowych oraz ograniczenie emisji

zanieczyszczeń do powietrza. Niewątpliwie znaczenie ma tutaj również wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym wykorzystanie możliwości jakie dają odnawialne źródła energii. Rozwój subregionu stymulowany powinien być także działaniami rewitalizacyjnymi, mającymi na celu odnowę i poprawę funkcjonalności zdegradowanych obszarów przemysłowych. Do ożywienia gospodarczego może przyczynić się także rozwój form przemysłów czasu wolnego w oparciu o unikalne walory kulturowe jak np. KL Auschwitz, Kalwaria Zebrzydowska i miejsca pamięci związane z osobą św. Jana Pawła II (Wadowice) oraz krajobrazowe, szczególnie Jury Krakowsko-Częstochowskiej oraz Jeziora Mucharskiego.

KLUCZOWE WYZWANIA ROZWOJOWE	WYBRANE DZIAŁANIA SPR
wykorzystanie potencjału autostrady A4	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
wykorzystanie położenia pomiędzy KOM, a Konurbacją Górnośląską	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
modernizacja lokalnych przemysłów	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i>
poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym odnowa terenów zdegradowanych oraz nadanie im nowych funkcji	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 2.1. Lepsza jakość powietrza w subregionach</i> <i>Działanie 2.2. Dobry stan środowiska naturalnego</i>
wzmocnienie potencjału turystycznego oraz rozwój przemysłów usług czasu wolnego	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 2.1. Lepsza jakość powietrza w subregionach</i>
rozwój Oświęcimia, Chrzanowa oraz Olkusza, jako ponadlokalnych centrów usług publicznych	<i>Działanie 2.3. Dostępne oraz wysokiej jakości usługi społeczne i ochrona zdrowia mieszkańców subregionów</i> <i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>

4.3. Subregion podhalański

Subregion podhalański wyróżnia się nie tylko w skali województwa, ale również kraju, niezwykle bogactwem krajobrazu górskiego i terenów podgórszych. Zakopane i okolice to najchętniej po Krakowie odwiedzana przez turystów część Małopolski. Ponad połowę liczby turystów korzystających w województwie z noclegów w 2013 roku odnotowano w Krakowie, natomiast z pozostałych 50% w subregionie podhalańskim prawie 24%, z czego 18% turystów przypada na powiat tatrzański. Ze względu na wyjątkowy potencjał przyrodniczy subregionu, Podhale jest bardzo atrakcyjnym miejscem do uprawiania wszelkich form turystyki aktywnej i kwalifikowanej, szczególnie turystyki pieszej i rowerowej oraz sportów zimowych. Na obszarze subregionu z powodzeniem rozwija się także turystyka uzdrowiskowa i zdrowotna, przede wszystkim dzięki wykorzystaniu wód mineralnych oraz geotermii.

Podhale jest subregionem o najmniejszej gęstości zaludnienia, jednak charakteryzującym się wysokim przyrostem naturalnym i młodą strukturą wieku. Pozytywnym procesom demograficznym towarzyszą niekorzystne zjawiska bardzo niskiego uczestnictwa w edukacji przedszkolnej na poziomie 62% oraz słabe wyniki egzaminów kończących kolejne stopnie edukacji szkolnej, które przekładają się w późniejszym okresie na niski poziom wykształcenia ludności. Szansą na poprawę jakości wykształcenia w przypadku Podhala wydaje się być przede wszystkim rozwój szkolnictwa

zawodowego, ukierunkowanego na rozwój lokalnej gospodarki związanej z turystyką, sportem i rekreacją.

Walory środowiskowe subregionu podhalańskiego sprzyjają rozwojowi przedsiębiorczości, opartej na aktywności w zakresie obsługi ruchu turystycznego. Subregion charakteryzuje się relatywnie wysokimi wartościami wskaźnika, przede wszystkim dzięki powiatowi tatrzańskiemu, który cechuje najwyższa po Krakowie liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców. Pozostałe dwa powiaty subregionu, nowotarski i suski mają już nieco większe problemy z pobudzeniem przedsiębiorczości. Rozwój infrastruktury służącej rozwojowi przemysłów czasu wolnego oraz form turystyki aktywnej i kwalifikowanej daje niewątpliwie szansę na dalszy rozwój przedsiębiorczości w subregionie. Wzmacniającym czynnikiem może też być przygraniczne położenie subregionu i wzmocnienie przedsiębiorczości poprzez zacieśnianie współpracy ze Słowacją oraz dalszy rozwój potencjału odnawialnych źródeł energii.

Najważniejszymi problemami, które mogą w największym stopniu niekorzystnie wpływać na dalszy rozwój subregionu są wciąż niewystarczające połączenia komunikacyjne zarówno drogowe jak i kolejowe oraz zła jakość powietrza. Ograniczenie związane z dostępnością komunikacyjną ma zarówno bezpośredni wpływ na życie mieszkańców, gdyż wciąż jeszcze kilka gmin leży w izochronie ponad 90 minut dojazdu do stolicy województwa, jak i pośredni gdyż ogranicza dojazd turystów. Analogicznie sytuacja przedstawia się w przypadku zanieczyszczenia powietrza – oddziałuje bezpośrednio na zdrowie mieszkańców, jak również może mieć negatywny wpływ na ruch turystyczny. W tym względzie wydaje się jednak konieczne położenie większego nacisku na wzrost edukacji ekologicznej mieszkańców. Odległość od Krakowa oraz duży ruch turystyczny wymagają także wzmocnienia zakresu oraz standardu usług publicznych świadczonych w Nowym Targu oraz Zakopanem, a tym samym wzmocnienia ich funkcji jako ośrodków ponadlokalnych.

KLUCZOWE WYZWANIA ROZWOJOWE	WYBRANE DZIAŁANIA SPR
rozwój lokalnej gospodarki, w tym w oparciu o potencjał turystyczny	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i>
szkolnictwo zawodowe (w tym wyższe) ukierunkowane na rozwój lokalnej gospodarki	<i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>
wzrost dostępności komunikacyjnej subregionu, w tym zwłaszcza obszarów peryferyjnych	<i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
poprawa stanu środowiska naturalnego, w tym zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza	<i>Działanie 2.1. Lepsza jakość powietrza w subregionach</i>
wzmacnianie funkcji Nowego Targu oraz Zakopanego, jako ponadlokalnych ośrodków usług publicznych	<i>Działanie 2.3. Dostępne oraz wysokiej jakości usługi społeczne i ochrona zdrowia mieszkańców subregionów</i> <i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>

4.4.Subregion sądecki

Subregion sądecki jest największym pod względem obszaru subregionem w Małopolsce, charakteryzującym się jednocześnie stosunkowo niedużą gęstością zaludnienia. Cechuje go także najwyższy w województwie przyrost naturalny oraz związana z tym młoda struktura wieku ludności. Korzystnym procesom demograficznym zachodzącym w subregionie towarzyszy jednak bardzo niski poziom uczestnictwa w wychowaniu przedszkolnym wynoszący zaledwie nieco ponad 60% oraz niski poziom edukacji szkolnej mający odzwierciedlenie w wynikach egzaminów. Szansą na poprawę jakości wykształcenia wydaje się być w przypadku Sądeczyzny wzmocnienie Nowego Sącza jako

ośrodka nauki, przede wszystkim w zakresie programu edukacji zawodowej, dostosowanej do potrzeb lokalnej gospodarki

Na tle województwa Śląskiego wyróżnia się przede wszystkim swoimi walorami krajobrazowymi oraz bogactwem i różnorodnością form ochrony przyrody, które sprzyjają rozwojowi turystyki aktywnej i kwalifikowanej. W okresie letnim rozwój turystyki i sportów koncentruje się wokół szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo zbiorników i cieków wodnych – rzeki Dunajec, Poprad i Ropy oraz Jeziora Rożnowskiego i Klimkówka. Przez cały rok, a w okresie zimowym w szczególności, uprawianiu aktywności sprzyjają wzniesienia Beskidu Śląskiego. Rozwojowi przemysłów czasu wolnego oraz turystyce zdrowotnej służą także cieszące się dużą popularnością miejscowości uzdrowiskowe. Walory przyrodnicze Śląskiego w połączeniu z zasobami dziedzictwa kulturowego i wykorzystaniem współpracy transgranicznej ze Słowacją, stwarzają duże możliwości rozwoju przemysłów czasu wolnego w subregionie.

Subregion śląski to obszar cechujący się najwyższą stopą bezrobocia i raczej niskim poziomem aktywności gospodarczej. Mimo, iż sam Nowy Sącz odznacza się wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości, nie pobudza jednak w znaczący sposób swojego otoczenia. Szansą dla rozwoju gospodarczego stanowią strefy aktywności gospodarczej, jak dotąd jedynie nielicznie występujące na południu subregionu (Piwniczna-Zdrój, Stary Sącz, Krynica Zdrój), przeznaczone głównie pod usługi sportowo-rekreacyjne, hotelarsko-gastronomiczne i lecznictwo uzdrowiskowe. Perspektywicznie, duże znaczenie dla rozwoju miałyby też wzmocnienie funkcji Nowego Sącza jako subregionalnego centrum usług publicznych.

Największym ograniczeniem, mogącym zaważyć na dalszym rozwoju subregionu jest niska dostępność transportowa wynikająca ze znacznego oddalenia od stolicy regionu oraz niska kategoria dróg. Subregion śląski odznacza się najniższą dostępnością do Krakowa - dojazd z niektórych przygranicznych gmin zajmuje bowiem nawet ponad dwie godziny. Niewątpliwie nowa droga pomiędzy Brzeskiem a Nowym Sączem pozwalająca na szybsze połączenie z autostradą A4 byłaby olbrzymią szansą dla rozwoju subregionu. Podobnie w zakresie dostępności kolejowej – budowa połączenia kolejowego Podłęże – Piekiełko i związana z tym modernizacja linii Chabówka – Nowy Sącz sprawiłyby, że w istotny sposób zwiększyłyby się dostępność transportowa zarówno powiatu limanowskiego jak i Nowego Sącza.

KLUCZOWE WYZWANIA ROZWOJOWE	WYBRANE DZIAŁANIA SPR
wykorzystanie lokalnego potencjału turystycznego;	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i>
szkolnictwo zawodowe (w tym wyższe) ukierunkowane na rozwój lokalnej gospodarki;	<i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>
poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym zwłaszcza obszarów peryferyjnych;	<i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
uporządkowanie gospodarki odpadami oraz wodno-ściekowej.	<i>Działanie 2.2. Dobry stan środowiska naturalnego</i>
pobudzanie funkcji Nowego Sącza, jako subregionalnego centrum usług publicznych o znaczeniu ponadlokalnym.	<i>Działanie 2.3. Dostępne oraz wysokiej jakości usługi społeczne i ochrona zdrowia mieszkańców subregionów</i> <i>Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów</i>

4.5. Krakowski Obszar Metropolitalny

Krakowski Obszar Metropolitalny bez wydzielonego obszaru Metropolii Krakowskiej, objętego interwencją w ramach ZIT, różni się zasadniczo od pozostałych subregionów. Nie ma tu bowiem wyróżniających się większych miast – centrów usług publicznych, gdyż cały obszar pozostaje w strefie wpływów Krakowa, w którym koncentrują się podmioty świadczące usługi wyższego rzędu. Drugą charakterystyczną cechą jest widoczne w wielu obszarach rozwoju społeczno-gospodarczego duże zróżnicowanie pomiędzy północną, a południową jego częścią.

W subregionie występuje stosunkowo niewielka koncentracja ludności przede wszystkim za sprawą słabo zaludnionych gmin powiatów miechowskiego i proszowickiego. W najbardziej wysuniętych na północ gminach występuje także bardzo wysoki, ujemny przyrost naturalny, należący do najniższych w całym województwie oraz powiązany z tym wysoki (i w dalszym ciągu wzrastający) udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności. Natomiast w części KOM otaczającej Kraków od południa wskaźniki demograficzne są wyraźnie odmienne. Widoczne jest duże zagęszczenie ludności oraz stosunkowo wysoki wskaźnik przyrostu naturalnego oraz młodsza struktura wieku. Zróżnicowanie widoczne jest również w zakresie uczestnictwa w edukacji przedszkolnej, a także wynikach osiąganych przez uczniów na sprawdzianach kończących kolejne etapy edukacji – północne gminy notują bardzo niskie wskaźniki w tych obszarach. Natomiast ze względu na bliskość Krakowa na obszarze KOM nie ma większego ośrodka miejskiego wyróżniającego się placówkami oświatowymi wyższych stopni nauczania. W zakresie usług publicznych wyższego rzędu powiaty miechowski i proszowicki dysponują natomiast szpitalami powiatowymi z wysokim, nawet na tle całego regionu, wskaźnikiem liczby łóżek w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Na obszarze KOM widać pozytywny wpływ stolicy regionu w zakresie rynku pracy, gdyż w subregionie utrzymuje się stosunkowo niska stopa bezrobocia, przede wszystkim za sprawą dobrej sytuacji w powiatach krakowskim, bocheńskim oraz miechowskim. Korzystnie kształtuje się też poziom przedsiębiorczości, który cechuje się przede wszystkim znaczną ilością mikro przedsiębiorstw i bardzo niskim udziałem dużych firm. Dzięki bliskości Krakowa, obszar KOM jest również atrakcyjny inwestycyjnie. Tereny przeznaczone pod inwestycje znajdują się przede wszystkim w gminach Bochnia i Słomniki. Rozwój stref aktywności gospodarczej jest niewątpliwie szansą na ożywienie gospodarcze subregionu.

KOM to również atrakcyjne tereny dla rozwoju przemysłów czasu wolnego. Walory kulturowe i krajobrazowe subregionu sprzyjają także rozwojowi turystyki aktywnej i kwalifikowanej. Wykorzystanie endogenicznych potencjałów subregionu, przede wszystkim poprzez wsparcie infrastruktury szlaków pieszych i rowerowych oraz tras turystycznych, może znacznie przyczynić się do jego rozwoju.

Ograniczeniem dla rozwoju subregionu są braki w infrastrukturze drogowej na północy KOM. Dojazd do stolicy regionu z pozostałych części KOM jest dobry lub nawet bardzo dobry, gdyż ze zdecydowanej większości gmin można do Krakowa dojechać w przeciągu godziny, a z niektórych gmin nawet w krótszym czasie. Dostępność komunikacyjna północnej części KOM jest jednak bardzo niska i czas dojazdu z najdalej wysuniętych gmin powiatu miechowskiego zajmuje nawet do 80 minut. Brak działań mających na celu rozwój połączeń komunikacyjnych służących poprawie dostępności północnych obszarów KOM przyczynić się może więc do dalszego pogłębiania dysproporcji rozwojowych subregionu.

KLUCZOWE WYZWANIA ROZWOJOWE	WYBRANE DZIAŁANIA SPR
wzrost dostępności komunikacyjnej powiatów względem Krakowa	<i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
rozwój powiatów, dzięki dostarczaniu usług dla Krakowa	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
wzrost atrakcyjności inwestycyjnej	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i> <i>Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna, dostępność transportowa subregionów</i>
wzrost atrakcyjności turystycznej (m.in. poprzez rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz produktów turystycznych)	<i>Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości</i>

5. Cele i kierunki interwencji

Silne zróżnicowanie wewnętrzne Małopolski oraz potrzeba wzmocnienia oddolnego podejścia do polityki rozwoju województwa, wymagają podjęcia działań, których **GLÓWNYM CELEM** jest:

**wysoki potencjał ekonomiczny oraz spójność społeczna i przestrzenna
małopolskich subregionów**

Wdrożenie polityki regionalnej zróżnicowanej terytorialnie pozwoli na koncentrację działań ukierunkowanych na wykorzystanie wewnętrznych potencjałów i zasobów terytorialnych subregionów oraz niwelowanie barier rozwojowych. Podejmowana interwencja przyczyni się w szczególności do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej, powstawania nowych miejsc pracy, lepszego wykorzystania walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wzmocnienia kapitału ludzkiego, poprawy dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.

Tak zdefiniowany cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację dwóch **celów szczegółowych**, zorientowanych na zwiększenie konkurencyjności subregionów (cel szczegółowy 1.) oraz na poprawę jakości życia ich mieszkańców (cel szczegółowy 2.):

Cel szczegółowy 1.:

Wysoka konkurencyjność subregionów dzięki wykorzystaniu endogenicznych potencjałów oraz usprawnieniu sieci komunikacyjnej

Działanie 1.1. Lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości

Tworzenie warunków dla trwałego rozwoju subregionów wymaga koncentracji wsparcia na działaniach mających na celu budowę konkurencyjnego i silnego sektora przedsiębiorstw, a w szczególności MŚP.

W ramach celu szczegółowego wspierane będą inwestycje w infrastrukturę sprzyjającą rozwijaniu działalności gospodarczej oraz lokowaniu inwestycji. Dofinansowanie będzie przeznaczone także dla przedsięwzięć związanych z wykorzystaniem i rozwojem lokalnych zasobów przyrodniczych lub krajobrazowych, w szczególności w celu zagospodarowania otoczenia zbiorników wodnych oraz tworzenia lokalnych tras turystycznych.

Turystyka, jako istotna gałąź regionalnej gospodarki, dynamicznie wpływa na rozwój innych sektorów, stymuluje wzrost PKB oraz powstawanie nowych miejsc pracy. Bazując na endogenicznych potencjałach Małopolski, konieczne jest zatem podejmowanie działań związanych z dalszym rozwojem tego sektora.

Kierunki interwencji:

- 1.1.1.** Tworzenie i rozbudowa stref aktywności gospodarczej.
- 1.1.2.** Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w subregionach.
- 1.1.3.** Zagospodarowanie otoczenia zbiorników wodnych na cele turystyczne i rekreacyjne.
- 1.1.4.** Rozwój lokalnych tras turystycznych.

Działanie 1.2. Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna dostępność transportowa subregionów.

Interwencja w ramach celu szczegółowego będzie wspierać tworzenie nowoczesnego systemu transportowego na potrzeby rozwoju subregionów oraz adekwatnego do potrzeb mobilnego społeczeństwa. Stan ten zostanie osiągnięty poprzez rozwój infrastruktury transportowej sprzyjającej konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej subregionów, przyczyniającej się do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko.

Tworzenie warunków dla budowy sprawnych, przyjaznych dla podróżnych, ekologicznych i zintegrowanych systemów transportu miejskiego prowadzić będzie do zwiększenia roli tej formy mobilności. Wspierane będą przedsięwzięcia służące zwiększonemu wykorzystaniu niskoemisyjnego transportu zbiorowego i innych przyjaznych środowisku form mobilności miejskiej. Oznacza to, że modernizacja czy rozbudowa systemu transportu publicznego nie jest celem samym w sobie, ale musi wiązać się ze zmniejszeniem emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń szkodliwych dla środowiska oraz mieszkańców miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, a także prowadzić do zwiększenia efektywności energetycznej systemu transportowego.

Ponadto wsparciem zostaną objęte drogi lokalne niezbędne do zapewnienia dostępności do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T oraz infrastruktura służąca obsłudze podróżnych korzystających z transportu kolejowego.

Kierunki interwencji:

- 1.2.1.** Wsparcie systemów niskoemisyjnego transportu miejskiego.
- 1.2.2.** Rozwój subregionalnej infrastruktury drogowej.
- 1.2.3.** Wzmacnianie infrastruktury służącej obsłudze podróżnych korzystających z kolei.

Cel szczegółowy 2.:

Wysoka jakość życia na terenie subregionów województwa małopolskiego

Działanie 2.1. Lepsza jakość powietrza w subregionach

Zwiększenie efektywności energetycznej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest zgodne z przyjętym pakietem energetyczno-klimatycznym. Jednym z jego celów, wyznaczonych do osiągnięcia do roku 2020, jest zmniejszenie zużycia energii o 20%. Najbardziej skutecznym sposobem osiągnięcia tego celu jest zwiększenie efektywności energetycznej, w tym głównie w odniesieniu do budynków użyteczności publicznej. Dla osiągnięcia możliwie najlepszego efektu

konieczna jest wprowadzenie kompleksowej modernizacji energetycznej, opartej na licznych ulepszeniach technicznych w różnych dziedzinach, znacznie szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, a także wprowadzenie zasad energooszczędnego użytkowania budynków oraz systemu monitoringu i sterowania użytkowaniem energii.

Interwencja obejmie również wymianę systemów ogrzewania, w tym starych kotłów, pieców, urządzeń grzewczych na biomasę, paliwa gazowe i paliwa stałe lub przyłączenie do sieci ciepłowniczej co spowoduje zmniejszenia zapotrzebowania na energię dla budynku, a tym samym na zastosowanie urządzeń grzewczych mniejszej mocy. W wyniku wsparcia likwidacji źródeł niskiej emisji nastąpi obniżenie stężeń pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5.

Kierunki interwencji:

2.1.1. Głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej.

2.1.2. Obniżenie poziomu niskiej emisji poprzez inwestycje w źródła ciepła spalające biomasę lub wykorzystujące paliwa gazowe, a także poprzez przyłączenie do sieci ciepłowniczej.

2.1.3. Obniżenie poziomu niskiej emisji poprzez inwestycje w źródła ciepła wykorzystujące paliwa stałe.

Działanie 2.2. Dobry stan środowiska naturalnego

W ramach celu szczegółowego wsparcie ukierunkowane zostanie na ochronę jakości zasobów naturalnych poprzez przedsięwzięcia z zakresu gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami. Interwencje w sektorze gospodarki odpadami będą dotyczyć zapobiegania powstawaniu odpadów, selektywnej zbiórki odpadów, przygotowania do ponownego użycia i recyklingu, innych procesów odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Wspierane będą również inwestycje mające na celu ograniczenie zanieczyszczeń przedostających się do wód powierzchniowych i podziemnych poprzez kompleksową rozbudowę sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w aglomeracjach od 2 000 do 10 000 RLM. Uzupełnieniem tych działań będzie wsparcie gospodarki osadami ściekowymi w większości oczyszczalni, w celu innego ich zagospodarowania niż składowanie oraz, w uzasadnionych przypadkach, realizacja projektów z zakresu poprawy jakości systemów zaopatrzenia ludności w wodę.

Kierunki interwencji:

2.2.1. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami.

2.2.2. Wsparcie gospodarki wodno-kanalizacyjnej.

Działanie 2.3. Dostępne oraz wysokiej jakości usługi społeczne i ochrona zdrowia mieszkańców subregionów

W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia interwencja zostanie skierowana na te dziedziny, które mają istotny wpływ na zdolność do zatrudnienia, poprawiają jakość lub dostępność do usług zdrowotnych. Wspierane będą projekty polegające na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, działań inwestycyjnych, o ile zostaną potwierdzą to deficyty i potrzeby uwzględniające sytuację demograficzną i epidemiologiczną oraz faktyczne zapotrzebowanie i dostępność infrastruktury ochrony zdrowia.

Aby zwiększyć dostępność usług społecznych i zdrowotnych podejmowane będą działania mające na celu wsparcie inicjatyw w zakresie usług kierowanych do osób niesamodzielnych oraz ich opiekunów, a także zapewnienie specjalistycznej pomocy dla osób i rodzin dotkniętych sytuacjami kryzysowymi.

Kierunki interwencji:

2.3.1. Modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia.

2.3.2. Wsparcie usług opiekuńczych oraz interwencji kryzysowej.

Działanie 2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów

Umożliwienie dostępu do edukacji wszystkim dzieciom w wieku przedszkolnym, a tym samym zapewnienie im lepszego przygotowania do kolejnych etapów edukacji oraz ułatwienie rodzicom łączenia życia zawodowego z życiem prywatnym stanowi główne wyzwanie w ramach wychowania przedszkolnego. W związku z tym wsparcie uzyskują działania na rzecz zwiększenia liczby miejsc wychowania przedszkolnego oraz rozszerzenia oferty ośrodków wychowania przedszkolnego.

Na dalszym etapie edukacji konieczne jest zwiększenie szans na zatrudnienie absolwentów szkół zawodowych, w szczególności poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego. Interwencja zostanie skierowana na tworzenie oraz rozwój Centrów Kompetencji Zawodowych, w szczególności poprzez nabywanie dodatkowych kwalifikacji przez uczniów, tworzenie warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej czy też programy współpracy szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami.

Kierunki interwencji:

2.4.1. Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej.

2.4.2. Poprawa efektywności kształcenia zawodowego

Schemat 2. Struktura Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020

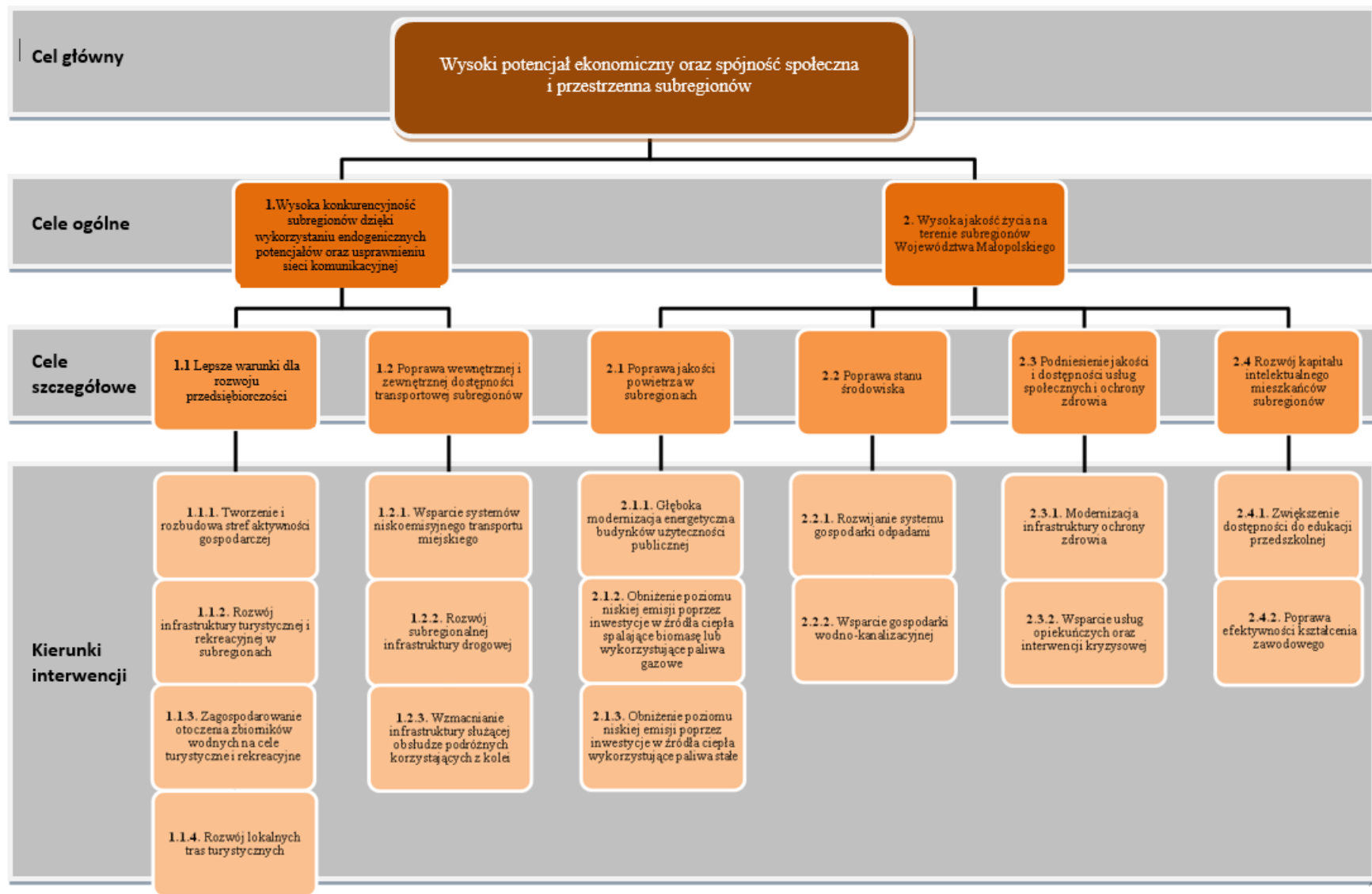

Tabela 4. Model realizacji: kierunek interwencji SPR – poddziałanie SZOOP RPO WM

Kierunek interwencji SPR	Poddziałanie SZOOP RPO WM	Fundusz
1.1.1. Tworzenie i rozbudowa stref aktywności gospodarczej	3.1.2 Strefy aktywności gospodarczej	EFRR
1.1.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w subregionach	6.3.1 Rozwój lokalnych zasobów subregionów	EFRR
1.1.3. Zagospodarowanie otoczenia zbiorników wodnych na cele turystyczne i rekreacyjne	6.3.3 Zagospodarowanie rekreacyjne i turystyczne otoczenia zbiorników wodnych	EFRR
1.1.4. Rozwój lokalnych tras turystycznych	6.1.4 Lokalne trasy turystyczne	EFRR
1.2.1. Wsparcie systemów niskoemisyjnego transportu miejskiego	4.5.2 Niskoemisyjny transport miejski	EFRR
1.2.2. Rozwój subregionalnej infrastruktury drogowej	7.1.3 Drogi subregionalne	EFRR
1.2.3. Wzmacnianie infrastruktury służącej obsłudze podróżnych korzystających z kolei	7.2.4 Infrastruktura dla obsługi podróżnych	EFRR
2.1.1. Głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej	4.3.2 Głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej	EFRR
2.1.2. Obniżenie poziomu niskiej emisji poprzez inwestycje w źródła ciepła spalające biomasę lub wykorzystujące paliwa gazowe	4.4.2 Obniżenie poziomu niskiej emisji	EFRR
2.1.3. Obniżenie poziomu niskiej emisji poprzez inwestycje w źródła ciepła wykorzystujące paliwa stałe	4.4.3 Obniżenie poziomu niskiej emisji (paliwa stałe) - SPR	EFRR
2.2.1. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami	5.2.2 Gospodarka odpadami	EFRR
2.2.2. Wsparcie gospodarki wodno-kanalizacyjnej	5.3.2 Gospodarka wodno-kanalizacyjna	EFRR
2.3.1. Modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia	12.1.3. Infrastruktura ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym	EFRR
2.3.2. Wsparcie usług opiekuńczych oraz interwencji kryzysowej	9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa	EFS
2.4.1. Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej	10.1.2 Wychowanie przedszkolne	EFS
2.4.2. Poprawa efektywności kształcenia zawodowego	10.2.2 Kształcenie zawodowe uczniów - SPR	EFS

6. System realizacji

W wymiarze organizacyjnym proces przygotowania i wdrażania zapisów Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020 opierać będzie się na dwóch wiodących elementach tj. **konferencji i forum subregionalnym**. Taka formuła prac jest odpowiedzią na potrzebę wzmocnienia współpracy i partnerskiego współdziałania w subregionach, a jednocześnie jest elementem realizacji zasady partnerstwa – w nawiązaniu do ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

Podstawowym warunkiem powodzenia procesu wzmocnienia współpracy subregionalnej jest zbudowanie trwałych form współdziałania w każdym z 5 subregionów, których funkcją będzie:

- inicjowanie i kreowanie debaty na temat rozwoju subregionu, w tym w warstwie projektowej,
- wyrażanie opinii w przedmiocie działań planowanych ze strony władz samorządu województwa w zakresie polityki rozwoju danego subregionu.

Wartość dodana partnerstwa subregionalnego będzie się materializować przede wszystkim w:

- kompleksowym myśleniu o zadaniach ważnych dla subregionu,
- zapewnieniu zróżnicowanej reprezentacji kluczowych podmiotów i środowisk regionalnych,
- ustabilizowanym trybie funkcjonowania (konferencje i fora subregionalne).

6.1. Konferencja subregionalna

Konferencja subregionalna ma status gremium o charakterze inicjującym w zakresie debaty na temat polityki rozwoju subregionu i stanowi płaszczyznę konsultacji w zakresie spraw związanych z rozwojem danego subregionu, w szczególności w pracach nad przygotowaniem oraz realizacją Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020.

W pracach konferencji subregionalnej reprezentowane są następujące środowiska i instytucje:

- (a) samorząd województwa: Zarząd Województwa i Radni Województwa Małopolskiego,
- (b) samorządy powiatowe i gminne,
- (c) przedsiębiorcy,
- (d) organizacje gospodarcze,
- (e) organizacje społeczne, w tym: organizacje pozarządowe z kategorii: edukacja, kultura, opieka społeczna i ochrona środowiska; LGD w ramach rozwoju obszarów wiejskich i polityki rybackiej; GOPR i TOPR,
- (f) instytucje naukowe, badawcze i rozwojowe, uczelnie wyższe (publiczne i niepubliczne),
- (g) służby: Policja, Państwowa Straż Pożarna,
- (h) parki narodowe,
- (i) inne, istotne instytucje z terenu subregionu.

6.2. Forum subregionalne

W przestrzeni województwa można zaobserwować udane przykłady występowania mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych form współpracy administracji samorządowej z sektorem publicznym, prywatnym i obywatelskim. Współpraca ta polega zazwyczaj na wymianie opinii, konsultowaniu, rzadziej – uzgadnianiu wspólnych działań. Sporadycznie występują takie formy współpracy, które mają przynajmniej współdecydujące kompetencje w zakresie finansowania regionalnej polityki rozwoju. Odpowiedź na ten deficyt stanowi organizacja forum subregionalnego, dla którego inspiracją są reguły zastosowane w organizacji takich gremiów jak np. komitety monitorujące programy operacyjne.

Forum subregionalne ma status gremium o charakterze opiniodawczo-doradczym w zakresie spraw dotyczących rozwoju danego subregionu, szczególnie w pracach nad przygotowaniem oraz realizacją Subregionalnego Programu Rozwoju.

Podstawowe funkcje forum subregionalnego:

- (a) konsultowanie projektu Subregionalnego Programu Rozwoju, przygotowywanego i przyjmowanego przez Zarząd Województwa Małopolskiego,
- (b) dokonywanie uzgodnień w zakresie wyboru projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (RPO WM), w tym:
 - w odniesieniu do przedsięwzięć finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) – ocena kart projektów subregionalnych oraz opracowanie list projektów o kwocie dofinansowania nie przekraczającej 200% alokacji dla danego subregionu w danym poddziałaniu, które będą mogły się ubiegać o dofinansowanie (w odniesieniu do poddziałania 5.3.2 fora subregionalne uzgadniają listę projektów o wartości do 300% alokacji dla danego subregionu w ramach tego poddziałania),
 - w odniesieniu do przedsięwzięć finansowanych Europejskiego Funduszu Społecznego – konsultowanie kryteriów wyboru projektów dla poddziałań realizowanych w formule subregionalnej.

W przypadku nieuzgodnienia przez forum subregionalne wykazu projektów subregionalnych, stosowną decyzję co do dalszego trybu realizacji ścieżki subregionalnej podejmować będzie IZ w oparciu o regulamin wstępnej kwalifikacji projektów subregionalnych w ramach poszczególnych osi priorytetowych, działań i poddziałań RPO WM.

Formuła współpracy w ramach forum subregionalnego powinna opierać się przede wszystkim na zasadzie konsensusu wszystkich członków, osiąganego w drodze wspólnej dyskusji i konsultacji. W przypadku braku możliwości osiągnięcia konsensusu zastosowanie powinna mieć ścieżka formalna, w której decyzje podejmowane będą w trybie głosowania.

W składzie forów subregionalnych reprezentowane są środowiska i instytucje uczestniczące w pracach konferencji subregionalnych.

Funkcję przewodniczącego forum subregionalnego pełni właściwy członek Zarządu Województwa Małopolskiego. Ponadto w pracach forum uczestniczą Radni Województwa Małopolskiego. Udział przedstawicieli Samorządu Województwa jest uzasadniony potrzebą bieżącego reprezentowania stanowiska władz regionalnych w procesie, którego istotnym celem jest wypracowanie listy przedsięwzięć subregionalnych

6.3. Ścieżka subregionalna

Ze względu na charakter Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020, który ukierunkowany jest na wykorzystanie wewnętrznego potencjału i zasobów terytorialnych subregionów oraz umożliwienie realizacji interwencji dostosowanych do subregionalnych uwarunkowań, przewiduje się w stosunku do niego zastosowanie specyficznej ścieżki wyboru projektów.

SPR wdrażany będzie z zastosowaniem trybu konkursowego (nabory dedykowane poszczególnym subregionom), prowadzonego zgodnie z kierunkowymi zasadami wyboru projektów określonymi w RPO WM.

W przypadku przedsięwzięć finansowanych z EFRR zastosowanie specjalnego mechanizmu opartego na ścieżce subregionalnej, jako szczególnej formie trybu konkursowego, oznacza wybór projektów w procedurze, w której etapem przedkonkursowym jest identyfikacja potencjalnie możliwych do realizacji przedsięwzięć przez fora subregionalne. Oznacza to, że Instytucja Zarządzająca RPO WM przeprowadzać będzie nabory kart projektów w poszczególnych subregionach. Rola forów będzie polegać na kwalifikacji merytorycznej kart projektów, skutkującej uzgodnieniem list projektów o kwocie dofinansowania nie przekraczającej 200% alokacji dla danego subregionu w danym poddziałaniu, które będą mogły ubiegać się o dofinansowanie (dla poddziałania 5.3.2 wartości nie przekraczającej 300% alokacji dla danego subregionu w ramach tego poddziałania). Etap przedkonkursowy nie jest częścią procedury konkursowej, a ocena propozycji projektów na tym etapie nie jest oceną prowadzoną w oparciu o kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący RPO WM (KM RPO WM). Listy przedsięwzięć uzgodnione przez fora będą zatwierdzane przez IZ RPO WM, wyłącznie dla umieszczonych na nich projektów. Kolejnym krokiem będzie opracowanie pełnej dokumentacji aplikacyjnej, która po przedłożeniu do instytucji organizującej konkurs, weźmie udział we właściwej procedurze konkursowej. W efekcie procedura ta będzie w szerszym stopniu, niż zwykły konkurs, opierać się na współpracy pomiędzy różnymi interesariuszami, ale w dalszym ciągu będzie uwzględniała rywalizację pomiędzy projektami, służącą wyborowi najlepszych projektów.

W przypadku nieuzgodnienia przez forum subregionalne wykazu projektów subregionalnych, stosowną decyzję co do dalszego trybu realizacji ścieżki subregionalnej podejmować będzie IZ w oparciu o regulamin wstępnej kwalifikacji projektów subregionalnych ogłoszony w ramach danej osi priorytetowej, działania i poddziałania RPO WM.

Instytucja Zarządzająca RPO WM dopuszcza możliwość różnicowania kryteriów wyboru projektów w ramach poszczególnych subregionów. Niemniej jednak ostateczna decyzja w tym względzie będzie należała do KM RPO WM.

Schematy wyboru projektów z udziałem forów subregionalnych realizowanych na ścieżce subregionalnej, zostały umieszczone w SZOOP RPO WM, który jest publikowany pod adresem: <http://www.rpo.malopolska.pl/o-programie/zapoznaj-sie-z-prawem-i-dokumentami/szczegolowy-opisu-osi-priorytetowych-regionalnego-programu-operacyjnego-wojewodztwa-malopolskiego>

7. System monitorowania realizacji SPR

Podstawą skutecznego wdrażania interwencji opisanej w Subregionalnym Programie Rozwoju do roku 2020 jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie realizacji przedsięwzięć oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami, a uzyskanymi efektami realizacji działań cząstkowych.

W celu bieżącej i ciągłej oceny postępów realizacji SPR, prowadzony będzie jego monitoring finansowy i rzeczowy. Monitoring finansowy przedstawiać będzie stopień alokacji środków wydatkowanych na realizację SPR. Z kolei monitoring rzeczowy służyć będzie zagwarantowaniu realizacji zapisów określonych w SPR i prowadzony będzie w oparciu o ustalony katalog wskaźników dla poszczególnych kierunków interwencji dedykowanych subregionom. Ze względu na ścisły związek interwencji podejmowanej w ramach Subregionalnego Programu Rozwoju z działaniami podejmowanymi z poziomu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, katalog wskaźnik został zaczerpnięty ze Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WM 2014-2020. Dlatego też wartości bazowa i docelowa (na rok 2023) - dla wskaźników rezultatu bezpośredniego - oraz pośrednia (na rok 2018) i docelowa (na rok 2023) - dla wskaźników produktu - oszacowane zostaną w SZOOP RPO WM¹¹.

Prawidłowy przebieg procesu monitorowania pozwoli m.in. na bieżąco śledzić postęp finansowy w realizacji SPR, a dzięki temu odpowiednio wcześniej reagować na występujące trudności i nieprawidłowości, przyczyniając się w konsekwencji do zapewnienia odpowiedniej jakości wdrażania. Proces monitorowania oparty będzie na systemie informatycznym obsługującym proces wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 – e-RPO.

Obowiązek monitorowania i sprawozdawczości leży po stronie Instytucji Zarządzającej RPO WM. Efektem prowadzonego monitoringu będą **sprawozdania z realizacji SPR**, przedstawiane członkom forów subregionalnych oraz konferencji subregionalnej.

Monitoring przebiegu działań realizowanych w ramach SPR stanowi element szerszego systemu monitoringu prowadzonego przez Województwo Małopolskie. Kompleksowy, wzajemnie uzupełniający się system, pozwoli na dogłębną analizę poszczególnych programów strategicznych, a tym samym na całościową ocenę postępów realizacji projektów w poszczególnych subregionach, także poza SPR. W tym zakresie monitoring prowadzony będzie w oparciu o zapisy Planu Zarządzania SRWM 2011-2020, szczegółowo określające zasady prowadzenia okresowej oceny stopnia realizacji przedsięwzięć. System monitoringu odbywać się będzie przy analitycznym wsparciu Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego poprzez realizację niezbędnych badań.

¹¹ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 jest publikowany pod adresem: <http://www.rpo.malopolska.pl/o-programie/zapoznaj-sie-z-prawem-i-dokumentami/szczegolowy-opisu-osi-priorytetowych-regionalnego-programu-operacyjnego-wojewodztwa-malopolskiego>

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO			
Działanie SPR	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło
1.1.	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	szt.	SL 2014
	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach O/K/M	EPC	SL 2014
	Wzrost zatrudnienia we wspieranych podmiotach (innych niż przedsiębiorstwa)	EPC	SL 2014
	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy – pozostałe formy	EPC	SL 2014
	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	odwiedziny/rok	SL 2014
1.2.	Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	szt.	SL 2014
2.1.	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej	MWh/rok	SL 2014
	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej	GJ/rok	SL 2014
	Zmniejszenie zużycia energii końcowej	GJ/rok	SL 2014
	Poziom emisji PM 10	Mg/rok	SL 2014
	Poziom emisji PM 2,5	Mg/rok	SL 2014
	Poziom emisji PM 10	Mg/rok	SL 2014
	Poziom emisji PM 2,5	Mg/rok	SL 2014
2.2.	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów	os.	SL 2014
	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów	tony/rok	SL 2014
	Przewidywana liczba osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków	RLM	SL 2014
	Przewidywana liczba osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę	osoby	SL 2014
2.3.	Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi	os.	SL 2014
2.4.	Liczba osób które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	os.	SL2014
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS	szt.	SL2014

WSKAŹNIKI PRODUKTU			
Kierunek interwencji SPR	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło
1.1.1.	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	SL 2014
1.1.2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	przedsiębiorstwa	SL 2014
1.1.2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje	przedsiębiorstwa	SL 2014
1.1.2.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)	EUR	SL 2014
1.1.2.	Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	szt.	SL 2014
1.1.3.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	przedsiębiorstwa	SL 2014
1.1.3.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje	przedsiębiorstwa	SL 2014
1.1.3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)	EUR	SL 2014
1.1.3.	Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	szt.	SL 2014
1.1.4.	Długość szlaków turystycznych	km	SL 2014
1.2.1.	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	SL 2014
1.2.1.	Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	os.	SL 2014
1.2.1.	Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”	szt.	SL 2014
1.2.1.	Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	szt.	SL 2014
1.2.1.	Liczba miejsc postojowych dla osób niepełnosprawnych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	szt.	SL 2014
1.2.1.	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	szt.	SL 2014
1.2.1.	Długość wybudowanych dróg dla rowerów	km	SL 2014
1.2.1.	Długość przebudowanych dróg dla rowerów	km	SL 2014
1.2.1.	Długość wyznaczonych ścieżek rowerowych	km	SL 2014
1.2.1.	Liczba wybudowanych obiektów „Bike&Ride”	szt.	SL 2014
1.2.1.	Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach „Bike&Ride”	szt.	SL 2014
1.2.1.	Długość wyznaczonych buspasów	km	SL 2014
1.2.1.	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	szt.	SL 2014
1.2.2.	Długość wybudowanych dróg powiatowych	km	SL 2014
1.2.2.	Długość wybudowanych dróg gminnych	km	SL 2014
1.2.2.	Długość przebudowanych dróg powiatowych	km	SL 2014
1.2.2.	Długość przebudowanych dróg gminnych	km	SL 2014
1.2.3.	Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”	szt.	SL 2014
1.2.3.	Liczba przebudowanych / odnowionych dworców kolejowych	szt.	SL 2014
2.1.1.	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	kWh/rok	SL 2014
2.1.1.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok	SL 2014

WSKAŹNIKI PRODUKTU			
Kierunek interwencji SPR	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło
2.1.1.	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	SL 2014
2.1.2.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok	SL 2014
2.1.2.	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła	szt.	SL 2014
2.1.2.	Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej	km	SL 2014
2.1.2.	Długość zmodernizowanej sieci ciepłowniczej	km	SL 2014
2.1.3.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok	SL 2014
2.1.3.	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła	szt.	SL 2014
2.2.1.	Liczba wspartych Punktów Selektynego Zbierania Odpadów Komunalnych	szt.	SL 2014
2.2.1.	Masa wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest	Mg	SL 2014
2.2.2.	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	SL 2014
2.2.2.	Długość przebudowanej kanalizacji sanitarnej	km	SL 2014
2.2.2.	Długość wyremontowanej kanalizacji sanitarnej	km	SL 2014
2.2.2.	Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	SL 2014
2.2.2.	Liczba przebudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	SL 2014
2.2.2.	Liczba wyremontowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	SL 2014
2.2.2.	Długość wybudowanej sieci wodociągowej	km	SL 2014
2.2.2.	Długość przebudowanej sieci wodociągowej	km	SL 2014
2.2.2.	Długość wyremontowanej sieci wodociągowej	km	SL 2014
2.3.1.	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	SL 2014
2.3.2.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	os.	SL 2014
2.4.1.	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	szt.	SL 2014
2.4.1.	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	os.	SL 2014
2.4.2.	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	os.	SL 2014
2.4.2.	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	os.	SL 2014
2.4.2.	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	szt.	SL 2014
2.4.2.	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	szt.	SL 2014

8. Indykatywne ramy finansowe SPR

Działania podejmowane na podstawie zapisów Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020 finansowane będą z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, w którym wydzielona została dedykowana pula środków w kwocie **521,6 mln euro** (415,6 mln euro z EFRR oraz 106 mln z EFS), co stanowi 18,12% alokacji RPO WM¹².

Podział środków pomiędzy subregiony ma charakter indykatywny.

Tabela 5. Indykatywny podział alokacji subregionalnej pomiędzy poszczególne subregiony¹³

subregion	udział w alokacji
KOM	12,8%
tarnowski	21,5%
sądecki	25,6%
podhalański	15,8%
Małopolska Zachodnia	24,3%

Alokacja subregionalna podzielona została w proporcji 9:1, przy czym większa część przydzielona została proporcjonalnie do liczby ludności. U podstaw uznania liczby ludności za zasadnicze kryterium w oparciu, o które dokonana została dystrybucja alokacji pomiędzy poszczególne subregiony, legło przekonanie, zgodnie z którym głównym beneficjentem efektów interwencji z poziomu SPR będą mieszkańcy Małopolski. Pozostała część algorytmu ma z kolei charakter wyrównawczy, powiązany z poziomem bezrobocia (stopa bezrobocia) i zamożnością mieszkańców (dochody gmin i miast na prawach powiatu z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych). Obydwa parametry traktowane są równorzędnie.

Część „ludnościowa” wyliczona została proporcjonalnie do liczby ludności w oparciu o wielkości gminne, publikowane przez GUS.

Część wyrównawcza wg parametru bezrobocia wyliczona została w oparciu o strukturę różnic pomiędzy faktyczną liczbą bezrobotnych w konkretnym subregionie a ich potencjalną liczbą, dzięki której stopa bezrobocia osiągnęłyby średnią dla województwa.

¹² W związku z realizacją ZIT na obszarze funkcjonalnym Krakowa, podmioty realizujące na tym obszarze projekty, ze względu na rozłączność interwencji w ramach ZIT i SPR, nie mogą korzystać ze wsparcia przewidzianego dla subregionów. Analogicznie podmioty realizujące projekty na obszarze poszczególnych subregionów, nie partycypują w podziale alokacji dedykowanej dla ZIT.

¹³ Powyższy podział alokacji nie dotyczy **Poddziałania 6.3.3 Zagospodarowanie rekreacyjne i turystyczne otoczenia zbiorników wodnych**, w przypadku którego w forach subregionalnych nie będzie dokonywana wstępna kwalifikacja projektów (stan ten uzasadnia fakt, iż alokacja subregionalna zostanie uzupełniona środkami z regionalnej części RPO, niektóre zbiorniki ulokowane są w dwóch subregionach oraz ze względu na konieczność opracowania przez właściwe gminy planów rozwoju zbiorników wodnych, na bazie których wskazywane będą projekty do realizacji), **Poddziałania 7.1.3 Drogi subregionalne-SPR**, w przypadku którego alokacja dla poszczególnych subregionów została opracowana na podstawie porozumienia starostów w ramach Konwentu Powiatów Województwa Małopolskiego oraz **Poddziałania 12.1.3 Infrastruktura ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym-SPR**, dla którego alokacja dla poszczególnych subregionów zostanie opracowana na podstawie porozumienia starostów w ramach Konwentu Powiatów Województwa Małopolskiego.

Część wyrównawcza wg parametru zamożności, czyli wartości udziału z tytułu podatku PIT w przeliczeniu na mieszkańca, wyliczona została w oparciu o strukturę różnic pomiędzy potencjalną wartością przychodów z PIT w danym subregionie, dającą poziom wartości dochodów z PIT na mieszkańca równy średniej dla województwa, a rzeczywistymi przychodami z tego tytułu. Z uwagi na brak możliwości rozdzielania w budżetach miast na prawach powiatów kwot przeznaczonych na zadania przypisane powiatom, zwiększono we wszystkich subregionach wartość przychodów z PIT o wielkości przypadające na powiaty. W przypadku KOM część „powiatowa” została zdezagregowana w oparciu o liczbę mieszkańców poszczególnych gmin.

Alokacja łączna jest sumą alokacji częściowych.

Tabela 6. Indykacyjny podział alokacji subregionalnej w poszczególnych poddziałaniach RPO WM

			ogółem	KOM	tarnowski	sądecki	podhalański	Małopolska Zachodnia
Oś priorytetowa	Poddziałanie	Fundusz	Alokacja UE (EUR)					
3. PRZEDSIĘBIORCZA MAŁOPOLSKA	3.1.2 Strefy aktywności gospodarczej – SPR	EFRR	35 000 000	4 480 000	7 525 000	8 960 000	5 530 000	8 505 000
4. REGIONALNA POLITYKA ENERGETYCZNA	4.3.2 Głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej – SPR	EFRR	30 000 000	3 840 000	6 450 000	7 680 000	4 740 000	7 290 000
	4.4.2 Obniżenie poziomu niskiej emisji – SPR	EFRR	34 275 507	4 387 265	7 369 234	8 774 530	5 415 530	8 328 948
	4.4.3 Obniżenie poziomu niskiej emisji (paliwa stałe) - SPR	EFRR	15 724 493	2 012 735	3 380 766	4 025 470	2 484 470	3 821 052
	4.5.2 Niskoemisyjny transport miejski – SPR	EFRR	60 000 000	7 680 000	12 900 000	15 360 000	9 480 000	14 580 000
5. OCHRONA ŚRODOWISKA	5.2.2 Gospodarka odpadami – SPR	EFRR	20 000 000	2 560 000	4 300 000	5 120 000	3 160 000	4 860 000
	5.3.2 Gospodarka wodno-kanalizacyjna – SPR	EFRR	77 000 000	9 856 000	16 555 000	19 712 000	12 166 000	18 711 000
6. DZIEDZICTWO REGIONALNE	6.1.4 Lokalne trasy turystyczne - SPR	EFRR	10 069 362	1 288 878	2 164 913	2 577 757	1 590 959	2 446 855
	6.3.1 Rozwój lokalnych zasobów subregionów - SPR	EFRR	25 000 000	3 200 000	5 375 000	6 400 000	3 950 000	6 075 000
	6.3.3 Zagospodarowanie rekreacyjne i turystyczne otoczenia zbiorników wodnych*	EFRR	25 000 000	nie dotyczy				
7. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA	7.1.3 Drogi subregionalne – SPR**	EFRR	33 515 000	10 362 330	5 926 470	6 447 130	4 247 040	6 532 030
	7.2.4 Infrastruktura dla obsługi podróżnych – SPR	EFRR	20 000 000	2 560 000	4 300 000	5 120 000	3 160 000	4 860 000
9. REGION SPÓJNY SPOŁECZNIE	9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – SPR	EFRR	31 000 000	3 968 000	6 665 000	7 936 000	4 898 000	7 533 000
10. WIEDZA I KOMPETENCJE	10.1.2 Wychowanie przedszkolne – SPR	EFRR	25 000 000	3 200 000	5 375 000	6 400 000	3 950 000	6 075 000
	10.2.2 Kształcenie zawodowe uczniów - SPR	EFRR	50 000 000	6 400 000	10 750 000	12 800 000	7 900 000	12 150 000
12. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	12.1.3. Infrastruktura ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym – SPR***	EFRR	30 000 000					
RAZEM		EFRR + EFS	521 584 362	65 795 208	99 036 383	117 312 887	72 671 999	111 767 885

* w przypadku Poddziałania 6.3.3 *Zagospodarowanie rekreacyjne i turystyczne otoczenia zbiorników wodnych* w forach subregionalnych nie będzie dokonywana wstępna kwalifikacja projektów. Stan ten uzasadnia fakt, iż alokacja subregionalna zostanie uzupełniona środkami z regionalnej części RPO, niektóre zbiorniki ulokowane są w dwóch subregionach oraz ze względu na konieczność opracowania przez właściwe gminy planów rozwoju zbiorników wodnych, na bazie których wskazywane będą projekty do realizacji.

**W przypadku Poddziałania 7.1.3 *Drogi subregionalne-SPR* alokacja dla poszczególnych subregionów została opracowana na podstawie porozumienia starostów w ramach Konwentu Powiatów Województwa Małopolskiego (Porozumienie przekazane marszałkowi Województwa Małopolskiego pismem z dnia 23 lipca 2015 r.; znak: ORB.021.65.2015).

***W przypadku Poddziałania 12.1.3 *Infrastruktura ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym-SPR* alokacja dla poszczególnych subregionów zostanie opracowana na podstawie porozumienia starostów w ramach Konwentu Powiatów Województwa Małopolskiego.

9. Podsumowanie oceny ex-ante

Zgodnie z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, projekt SPR poddany został ocenie ex-ante. W wyniku przeprowadzonej oceny projekt SPR uznany został za oryginalną interpretację terytorializacji polityki rozwoju, charakterystyczną dla obecnego okresu programowania w Unii Europejskiej.

W ocenie Ewaluatora wartością SPR jest czytelność i zwięzłość dokumentu w prezentacji złożonej problematyki, co udało się osiągnąć poprzez zwartą strukturę i ścisłe odniesienia do powiązanych dokumentów programowych (tj. Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego do roku 2020, Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 i Szczegółowym Opisem Osi Priorytetowych RPO WM 2014-2020). Większość zapisów ocenianego dokumentu w sposób trafny i spójny wewnątrznie przedstawia planowaną interwencję Samorządu Województwa, ukierunkowaną na eliminowanie barier rozwojowych i mobilizację subregionalnych potencjałów. Ponadto SPR posiada wysoki poziom spójności zewnętrznej z najważniejszymi dokumentami oraz politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej. Pozytywnie został oceniony system wdrożenia oraz monitorowania SPR. System ten wykorzystuje takie instrumenty organizacyjno-proceduralne, jak: konferencja subregionalna, forum subregionalne oraz subregionalną ścieżkę wyboru projektów konkursowych. System jest krokiem do budowania partnerstwa dla rozwoju w skali subregionalnej. Taka architektura systemu uznana została za właściwy krok w stronę rządzenia/zarządzania wielopasmowego (wielopodmiotowego i wielosektorowego), promowanego we współczesnej polityce regionalnej.

Wśród rekomendacji sformułowanych przez Ewaluatora wskazać należy m.in. na następujące:

- uzupełnienie treści diagnozy;
- potrzeba weryfikacji zapisów analizy SWOT;
- uzupełnienie zapisów analizy strategicznej oraz kluczowych wyzwań sformułowanych dla poszczególnych subregionów;
- potrzeba modyfikacji brzmienia Celu Głównego oraz Celu szczegółowego 1.

10. Podsumowanie wyników konsultacji społecznych

W dniach od 2 września do 6 października 2015 roku prowadzone były konsultacje społeczne projektu SPR. W tym okresie projekt dokumentu dostępny był na stronie internetowej Samorządu Województwa – www.malopolskie.pl oraz był wyłożony w siedzibie Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie. Zainteresowane podmioty mogły zgłaszać uwagi oraz rekomendacje do projektu SPR za pomocą formularza opublikowanego na stronie internetowej Samorządu Województwa.

W dniu 16 września 2015 r. projekt SPR został przekazany do konsultacji Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Na posiedzeniu w dniu 30 września 2015 r. Komisja pozytywnie zaopiniowała projekt SPR.

Ponadto projekt SPR został skonsultowany z członkami pięciu forów subregionalnych, których posiedzenia odbyły się w dniach:

- 14 września 2015 roku (Tarnów) – Forum Subregionu Tarnowskiego;
- 15 września 2015 roku (Myślenice) – Forum Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego;
- 16 września 2015 roku (Nowy Targ) – Forum Subregionu Podhalańskiego;
- 17 września 2015 roku (Wadowice) – Forum Małopolski Zachodniej;
- 21 września 2015 roku (Nowy Sącz) – Forum Subregionu Sądeckiego.

W trakcie konsultacji projektu SPR zebrano 42 uwagi i rekomendacje. Wszystkie uwagi poddane zostały wnikliwej analizie oraz przedstawione Zarządowi Województwa Małopolskiego w celu weryfikacji ich zasadności, a następnie wykorzystane zostały w dalszych pracach nad SPR. Szczegółowy raport z konsultacji został opublikowany na stronie internetowej Samorządu Województwa Małopolskiego.

11. Ocena oddziaływania na środowisko

Mając na uwadze, iż:

- **postanowienia SPR są spójne w zakresie elementów powodujących konieczność strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z treścią dokumentów, które zostały już poddane ocenie** zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (dalej: Ustawa OOS) oraz Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 roku w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (dalej: Dyrektywa SEA). W przypadku SPR dokumentami tymi są SRWM 2011-2020 oraz RPO WM. Oba dokumenty wraz z prognozami oddziaływania na środowisko zostały pozytywnie zaopiniowane przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie oraz Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Krakowie. Dlatego też nieprzeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu SPR, pozwoliło uniknąć – w myśl pkt. 9 preambuły oraz art. 4 ust. 3 Dyrektywy SEA – powielania wykonanej już strategicznej oceny dla innych dokumentów;
- **SPR nie zawiera propozycji nowych rozwiązań czy projektów**, które wymagałyby w myśl Ustawy OOS oraz Dyrektywy SEA przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko, w stosunku do już ocenionych dokumentów strategicznych. Poszczególne rozwiązania oraz typy przedsięwzięć zdefiniowano w RPO WM, dla którego przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko;
- wybór szczegółowych rozwiązań technicznych dla poszczególnych działań wynikających z SPR, które mogą negatywnie wpływać na środowisko przyrodnicze, będzie zgodnie z wymogami ustawowymi, **poprzedzany analizą ich wpływu na środowisko**, w tym z uwzględnieniem wszystkich cech obszaru objętego ewentualnym oddziaływaniem. Warto pamiętać, że projekty wybierane do dofinansowania ze środków RPO WM w ramach tzw. ścieżki subregionalnej, wraz z kompletną dokumentacją aplikacyjną, będą składane w Instytucji Zarządzającej RPO WM 2014-2020, którą jest Zarząd Województwa Małopolskiego i będą przechodzić procedurę oceny tak, jak inne wnioski składane w ramach konkursów, w tym ocenę w zakresie oddziaływania na środowisko, jeśli będzie ona wymagana;
- jak również stanowiska Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie (pismo z dnia 5 maja 2015 r., znak: OO.410.17.3.2015.JJ) oraz Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Krakowie (pismo z dnia 18 marca 2015 r., znak: NS.9011.21.2015),

dla projektu SPR nie przeprowadzono strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.